"YABANCI DİL NASIL ÖĞRENİLİR?"

GRAHAM E. FULLER

avesta

GRAHAM E. FULLER • Yabancı Dil Nasıl Öğrenilir?

avesta: 81
How to Learn a Foreign Language
Yabancı Dil Nasıl Öğrenilir
Graham E. Fuller
İngilizceden Çeviren: Zafer Avşar

Editör: Abdullah Keskin
Kapak: Ahmet Naci Fırat
Tashih ve Mizanpaj: Avesta
Birinci Baskı: 2001, İstanbul
Baskı: Berdan Matbaacılık

© Zafer Avşar
Avesta Yayınları, 2001

AVESTA BASIN YAYIN
REKLAM TANITIM MÜZİK DAĞITIM LTD. ŞTİ.
Meşrutiyet Caddesi
Özbek İşhanı 136 / 4
BEYOĞLU / İSTANBUL
Tel: (0212) 251 44 80
(0212) 251 71 39

İstasyon Caddesi, K. İsmail Paşa 2. Sokak
Abdi Paşa Apt. Giriş Katı
OFİS / DİYARBAKIR
Tel-Fax: (0412) 222 64 91

ISBN: 975-7112-88-7

Graham E. Fuller

YABANCI DİL NASIL ÖĞRENİLİR?

İngilizceden Çeviren
Zafer Avşar

avesta

GRAHAM E. FULLER–Tanınmış bir dil uzmanı olan Fuller, Fransızca, Almanca, Japonca, Türkçe, Çince, Arapça, Yunanca ve hatta Esperanto'nun da içinde olduğu onaltı yabancı dil bilmektedir. Hem bir öğretmen hem de bir öğrenci olarak, bir dili çalışmaya yeni başlayacak olanların karşılaşacakları problemlerin çok iyi farkındadır. Yabancılar Servisi'ndeki görevi yüzünden Graham ve ailesi Avrupa, Ortadoğu ve Uzakdoğu'da toplam onyedi yıl geçirdi. Bu yüzden yabancı dillerin günlük yaşam içindeki kullanılma biçimlerini de gözlemleme fırsatını buldu. Fuller halen, Amerika Birleşik Devletleri'nin önde gelen yabancı ülkeler uzmanlarından biri olarak zamanını Washington ile California arasında bölmüş durumda çalışmaktadır. Boş zamanlarında da yemek pişirme, mobilya yapma dışında dil öğrenmektedir.

İÇİNDEKİLER

Bu kitabı,
denizaşırı yaşamımın çoğunu
benimle paylaşan aileme adıyorum.
Prue, Samantha, Melissa ve Luke...

Önsöz

Bu kitap, daha önce hiç yabancı dil çalışmamış olanlar ve bu acı dolu deneyimi bir yabancı dille yaşamış şimdi o dilde daha iyi bir düzeye gelmeyi amaçlayan kişiler için yazılmıştır.

Birçok yabancı dili öğrenirken benim uzun yıllarımı alan şeyleri, bildiğim tüm ipuçlarını sizlere aktarmak istiyorum. Bu ipuçları tek başına size bir yabancı dili öğretemez ancak buna yardımcı olabilir.

Size, yabancı diller hakkında ne biliyorsam -yabancı diller nasıl çalışılır, bu işe nasıl yaklaşılması gerekir.. vb- hepsini öğretmek istiyorum. İlerde göreceğiniz gibi yabancı dil öğrenimi -herhangi biri- bugüne kadar yapmış olduğunuz çalışmalardan farklı olacaktır.

Şimdiye kadar birçok yabancı dil çalışmak zorunda kaldım. Neyse ki ben her zaman yabancı dilleri sevmişimdir. Üstelik birçok denizaşırı ülkede yaşadığım için sadece işimi doğru dürüst yapmak amacıyla birçok yabancı dil öğrenmek zorunda kaldım. Hem işim hem de dillere olan özel merakım gereği birçok Avrupa dilini, Türkçe, Farsça, Arapça, Çince, Rusça, Yunanca ve Latincenin de içinde bulunduğu bir düzineden fazlasını şu ya da bu derecede çalıştım. Di-

ğer bir deyişle, zamanımın çoğunu bunlarla geçirdim. Amacım, hangi yabancı dili öğreniyor olursanız olun bu öğrenme işini, sizin için mümkün olduğu kadar kolay bir hale getirmektir.

Eğer bir yabancı dili çalışmayı gerçekten seviyorsanız bu artı bir puandır. Ama kuşkusuz bu kitap sadece dilleri sevenler için hazırlanmamıştır. Herhangi bir nedenle yabancı dil öğrenmek zorunda olanları da hedeflemiştir.

Bu iş hoşunuza gidebilir ama önemli olan uygulanabilir birşeyler öğrenmenizdir. Amacınız sadece işe yarar birşey öğrenmek olsa bile buna erişmek için gereken çaba yine de sıkıcı değil zevkli olabilir.

Bu kitabı yazmamın asıl nedeni, ilk kez lise yıllarında Fransızca çalışırken katlandığım yığınlarca gereksiz bilgiyi anımsamamdır. Fransızcayı çok seven, üstelik nasıl öğretileceğini de iyi bilen arkadaş gibi bir Fransızca öğretmenim vardı. Ama ne o ne de başka birisi yabancı bir dil öğrenme işinin nasıl kavranacağı konusundaki yüzlerce şeyden hiçbirisini bana söylememişti. Bu yüzden ben en zor biçimde, herşeyi tek tek çözerek, deneme yanılma yoluyla öğrenmek zorunda kaldım. Bu verimsiz yöntemlerden sizleri uzak tutmak istiyorum. Fakat şunu açıkça bilmelisiniz ki; yabancı bir dil öğrenmek zor bir iştir. Evet bazı dillerin diğerlerine göre daha kolay olduğu doğrudur. Ama herhangi bir yabancı dil daha önce hiç düşünmemiş olabileceğiniz birçok farklı ustalığı birleştirmeyi gerektirecektir.

Bu kitap yabancı bir dil öğrenimine nasıl yaklaşılacağını anlatacak ve gereken inceliklerin de altını çizecektir. Daha sonra da bu ayrınları nasıl kullanacağınızı size gösterecektir.

Eğer şanslıysanız dile yeteneği olan insanlardan biri olduğunuz ortaya çıkacaktır. Sık sık çevremizde falanca filanca kişinin dil öğrenmekte Tanrı vergisi bir yeteneği olduğunu duyarız. Birisinin kuzeni İspanyolcayı bir kaç ay içinde Meksika'da kapmış, gelmiştir. Gerçekte hiç kimse birinin diğerinden dil öğrenmede neden daha iyi olduğunu bilemez. Beyinleri yüzünden mi? Kesinlikle değil.

Dil öğrenmekte müthiş ama yağmur yağarken içeri girmeyi akıl edemeyen buna karşın, her çeşit akademik çalışmada çok zeki ama çalıştıkları dilin ne kadar zor olduğu önemsiz, kesinlikle iyi bir dü-

zeye gelemeyen birçok insan tanıyorum. Bazıları bunun mantık gücü ile ilgili olabileceğini iddia ediyor, diğerleri, eğer *iyi bir müzik* kulağınız varsa dillerde de iyi *olacağınızı düşünüyor*. Fakat hiç kimse, *ikna edici bir biçimde* bunların olmazsa olmaz olduğunu kanıtlayamıyor.

Diller için yeteneğiniz olmadığı ortaya çıkarsa yine de endişenlenmeyin. Cesaretinizi de kırmayın. Göreceğiniz gibi yabancı bir dil öğrenmek bu dünyadaki herhangi birşey gibidir. Gerçekten başarmak ister ve yeterince çalışırsanız bu işi mutlaka başarırsınız.

Merak kediyi öldürse de* dil öğreniminde size *kesinlikle yardımcı* olacaktır. *Yabancı dilleri içinde yaşadıkları* kültürle birlikte kullanan *insanlardan* öğrenilecek pek çok şey vardır. Bunlara hazır olun. Çalıştığınız dilin kültürüne ilişkin sorular sormaya başlayın. Bir insanı tanımak için dil en önemli anahtarlardan birisidir.

Taklit edebilme, mimikler, rol yapabilme dil çalışmasında işe yarayacak şeylerden bazılarıdır. Öğrenmekte olduğunuz dilde denemeler yaparken utanmayın. Herkes konuşurken komik hatalar yapar. Tipik bir sonuç bu. Bunlara *aldırmayın ve çalışmanıza* devam edin.

Herşeyden önemlisi severek çalışma duygusu büyük bir fark yaratır. Kitabın sonraki bölümlerini okurken şunu aklınızdan çıkarmayın: Daha önce hiç denemediğiniz türden yeni bir öğrenme macerasına dalıyorsunuz. Bundan faydalanmaya ve zevk almaya bakın. Ne kadar kolay olduğunu görünce şaşıracaksınız.

* Curiosity killed the cat. (Merak kediyi öldürür, atasözü) (-ç.n.)

BİRİNCİ BÖLÜM

BU KİTABI NASIL KULLANACAKSINIZ?

İyi bir dil öğretmeniyle çalışacağınız için şanslısınız. Üstelik bu öğretmen Fransızca, İspanyolca, İbranice, Bulgarca, Birmanyaca ya da hangi dili öğreniyorsanız o dili öğretme işinde oldukça usta.

Bu kitap, okuldaki öğretmeninizin ya da sizin işinizi *kolaylaştırmak için hazırlandı.* İlerdeki sayfalarda yabancı dillerin ne olduklarını, nasıl işlediklerini, İngilizceden niçin ve hangi açılardan farklı olduklarını öğreneceksiniz. *Daha da önemlisi* yabancı bir dili nasıl düşünmeniz gerektiğini, ona nasıl hazırlanacağınızı yıllardır kullandığım ve bana göre en iyi tekniklerle öğreneceksiniz.

Aklınızda tutun ki; bu kitap size İspanyolca, Rusça, Japonca ya da herhangi özel bir dili öğretmek için yazılmamıştır. Ben bu işi sınıflarında ders gördüğünüz uzmanlara bırakıyorum. Onlar ne yapacaklarını iyi bilirler. *Bu kitap kendine özgü* bir yöntemle sizi yabancı dil öğrenimine hazırlayacak, gör-

mekte olduğunuz dersler size yabancı gelmeyecek ve nasıl çalışacağınızı bilerek yola çıkmanıza yardımcı olacaktır.

Kitabı etkili bir biçimde kullanmak için önce baştan sona kadar okuyun. Not almayın. Hiç birşey de ezberlemeyin. Amacınız sadece, yabancı bir dil öğrenmenin neyi içerdiği -ne çeşit ustalıklar gerektiği, ne çeşit çalışma tekniklerinin en iyi sonuç verdiği- duygusunu tatmaktır.

Bu kitabı bitirdiğiniz zaman çalışmak için hangi yabancı dili seçtiyseniz onu öğrenmeye hazır olacaksınız.

Unutmayın ki bu bir el kitabıdır. Bu yüzden seçtiğiniz dili çalışırken sık sık başvurmak için onu yanınızdan ayırmayınız. Sınıftan öğrendiklerinize bir ek olarak kullanın. Öğretmeninizin derslerde öğreteceği telaffuz, kelime dağarcığı, konuşma gramer gibi bir dili kullanmakta çok önemli olan unsurları anımsamak için ondan yararlanın. Kitabı şimdi okuyarak, sonra geri dönüp göz atarak hem bu işe başlamanın hem de ilerlemenin daha kolay olacağını göreceksiniz.

Bu kitabı "bir safari'ye nasıl gidilir" kitabı gibi düşünün. Ama yine de ben sizi safariye filan götürmeyeceğim. Gerçek rehberiniz sınıfta sizi bekliyor. Ama size bir safariye gitmenin nasıl birşey olduğunu, mümkün olan en iyi biçimde ona nasıl hazırlanabileceğinizi söyleyebilirim.

Şimdi önemli bir deneyime girişmek üzeresiniz. Yeni bir halkın aklına ve kültürüne giden bir safari. Hem de daha önce hiç yapmadığınız bir biçimde. Bon Voyage! Gote Reise! Shchastlirogo poti! Yi lu ping an! Rihla Sa'ida! Yolunuz açık olsun!

Diğer bir deyişle Have a good trip!

İKİNCİ BÖLÜM

NİÇİN BİR YABANCI DİLE GEREKSİNİMİM VAR?

Bu kitabı okuyabiliyorsanız zaten şanslı bir insansınız. Niçin? Çünkü İngilizce* konuşup anlayabiliyorsunuz. İngilizce dünyadaki herhangi bir dilden çok daha fazla konuşulan ve bilinen uluslararası bir dildir. Bu demektir ki, sadece İngilizce konuşan bir ülkede doğup büyümekle birbiriyle zaten iletişim kurabilen geniş bir grup insan kümesinin bir parçasısınız. Eğer sözgelimi Finlandiya'da, Moğolistan'da ya da Fiji'de doğmuş olsaydınız, dünyadaki başka birinin hiç bilmediği ya da öğrenmeye çalışmadığı bir dili konuşuyor olacaktınız. Bu gibi ülkelerde doğan insanlar kendi küçük ülkelerinden yurtdışına herhangi birşey yapmaya gidecekse kesinlikle bir yabancı dil -muhtemelen İngilizce- çalışmak zorundalar. Fakat siz bunu yapmak zorunda değilsiniz. Öğrenmek için milyonlarca insa-

* Yazar Amerikalı olduğundan bunu aynen bıraktım. İleride de göreceğiniz gibi bütün diller İngilizceye göre değerlendirilmiştir. Ben gerekli yerlerde Türkçe açısından da durumu açıklamaya çalıştım. (-ç.n.)

nın yüzlerce belki de binlerce saat harcamak zorunda olduğu şeyi siz akıcı bir biçimde zaten konuşabiliyorsunuz. Aslında madem İngilizce konuşabiliyorum iş yapmak için başka bir yabancı dil öğrenmeye de hiç gerek yok sonucu çıkabilirdi bundan ama o zaman bu dünyada yaşamak için lise eğitiminden daha fazlasına niye gereksinimimiz var sorusunu sormak zorundayız. Biz koleje sadece, hayatta işimize yarar diye gitmiyoruz. Oraya gidiyoruz çünkü, dünyaya bakış açımızı genişletmekte, beynimizi daha iyi çalıştırmakta, daha karmaşık şeyler öğrenmekte kullanabileceğimiz muazzam bir bilgi birikimi var kolejlerde.

Bu biraz garip görünebilir hatta belki de garip. Ama yaptığımız her şeyin yanına bir dolar işareti koymak her zaman mümkün değildir. Bunu, yabancı bir dile efor sarfederken somut nedenler arayanlar için yazıyoruz. İşte bazı nedenler:

- Yabancı dil kimya diploması gibi bir belgedir. Öz geçmişinizde yer alacak değerli birşeydir.
- Yabancı dil bilmek kendi an dilinizle tanımladığınız dünyadan daha büyük bir dünyayı tanıma olanağını verir size.
- İşle ilgili karşılaştığınız kimseler, onların ülkesini anlama, onlarla iş yapma konusundaki amacınızın ciddiliğinden gerçekten etkilenirler.
- Yabancı dil yabancı bir kültüre kapı açar. Böylece gözünüz dış dünyaya açılır.
- Yabancı bir dil öğrendiğiniz zaman kendi diliniz hakkında da daha çok şey öğrenirsiniz.
- Üstelik çalışırken çok eğleneceksiniz (Gerçekten!)

Amerika'da; yaşadığımız bu dev gibi ülkede -aslında bir kıta- ortak bir dil ve kültürü paylaşıyoruz. Fakat aynı zamanda bizden çok farklı bir şekilde yaşayan birçok insanın bulunduğu bir dünyada yaşamak ve çalışmak zorundayız. Onların yaşama biçimlerini sevelim sevmeyelim onlarla aynı dünyada

yaşamak ve iş yapmak zorundayız. Örneğin dış işleri politikası, diğer ülkelerdeki insanların neyi niçin yaptıkları ve onlarla en iyi nasıl ilişki kurulabileceğini kestirme işidir.

Bunun dille ilgisi iki şekilde ortaya çıkar. Eğer bir yabancı dili iyi öğrenebilirseniz, o ülkeye girmek için büyük bir silah elde edersiniz. Gazete ve dergileri okuyabilir, televizyon programlarını dinler, her sınıftan insanlarla konuşabilir, onları ilk kaynağından anlayabilirsiniz. Daha da önemlisi dili çok iyi öğrenemeseniz bile az bir süre ayırarak yine de hatırı sayılır derecede öğrenebilirsiniz. Dil öğrenmek birisinin beynine girmeye benzer. Onların nasıl düşündüklerini ve kendilerini nasıl ifade ettiklerini öğrenmeye başlarsınız.

Japonların kendi dillerini öğrenen yabancılarla ilgili ilginç yorumları vardır. Japonlar, biraz Japonca öğrenmiş ve bunu denemeye çalışan insanlara karşı oldukça güler yüzlüdür ama aynı zamanda alışılmadık durumlarda; anadili gibi Japonca konuşan bir yabancıyla karşılaştıklarında örneğin biraz sinirlendiklerini de söylerler. Niçin? Çünkü yabancı birisinin kendileri hakkında çok şey öğrendiğini, kültürlerine ve yaşamlarına derinlemesine girdiğini hissettiklerini söylerler. Bu da mahremiyetlerine bir saldırı anlamına gelir, onlara göre.

Kendi anadilinde konuşan bir insanı anlayabilmek bize o kişinin kişisel özelliğini verir. Bir kişiliği canlandırmak için bazı yerel şiveler kullanan bir tiyatro oyuncusunu ya da bir komedyeni izlediniz mi hiç? Dağ köylüsü, kovboy, zenci müzisyen ya da New Englandlı* bir balıkçı gibi.

Kullandığı ifadeleri, kelimeleri ve aksanı duyarak onun kişiliği hakkında güçlü bir duygu alırız. Gösterisine güleriz çünkü canlandırılan tipi ya da karakteri kendi ana dilinde konuşurken duyduğumuzu hissederiz.

* New England Amerika'nın kuzeyinde bir eyalet. New England şivesi ünlü bir şive. Kütüphanede "New Englandlı ile nasıl anlaşabilirsiniz" diye bir mizah kitabı görmüştüm. (-ç.n.)

Eğer bir yabancının düşüncelerini nasıl ifade ettiği konusunda birşeyler öğrenebilirseniz o kültüre girmeye daha önce olmadığınız kadar çok yakınsınız demektir. Bu sanki neredeyse, diğer bir kültürdeki gizli bir şifreyi öğrenmek gibidir. Daha da önemlisi bir kimsenin anadili o kişinin en sevgili ve önemli değeridir. Boş yere "ana"dil denmemiştir buna.

Bir insanın anadili o kadar ona yerleşmiş birşeydir ki, ondan kurtulması neredeyse imkansızdır. Örneğin yabancı bir dilde ne kadar akıcı olursak olalım matematik hesaplar yaparken kafamızda her zaman anadilimizi kullanmayı sürdürürüz. İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'daki Anti-Nazi Direniş Kuvvetleri düşmanın, direniş hareketlerini bildirmek için kendi içlerine casus gönderdiklerine inanıyorlardı. Bu gelen kişiler Norveçli, Hollandalı olduklarını söylüyorlardı ama aslında bu dillerde çok usta Almanlardı. Gerçekten Alman olup olmadıklarını anlamak için onlardan yüksek sesle yanıtlamaları şartıyla bir matematik problemini çözmeleri isteniyordu. Anadiliyle konuşmayan biri genellikle kendi diline göre çok büyük zorluklarla karşılaşıyordu matematik problemini çözerken. *Bu çeşit bir hata da o kişinin ölümüne sebep oluyordu.*

Yabancı bir dili öğrenerek Fransızın, Çinlinin ya da Rusun aklına giden yolu bulmuş oluyorsunuz. Onun düşüncelerini ve ifadelerini sizin dilinizden çok farklı olan dilbilimsel elbiselerle giydirme biçimini onunla paylaşmaya başlıyorsunuz. Birden kavrıyorsunuz ki; biz İngilizce konuşanların* da aslın-

* Yazarın burada belirttiği şey kuşkusuz bizim dilimiz için de geçerli. Gidivermek bileşik fiili bizim için çok doğaldır. Bilinçaltımızla duyumsadığımız, anadilimize ait birşey olduğundan bize çok doğal birşey gibi gelir. Ama Türkçe öğrenmeye çalışan birisi gidivermek'in gitmek mi vermek mi olduğu konusunda büyük olasılıkla çok zorlanacaktır. Sarpasardı fiilini bir yabancı düşünürse, önce sarp sıfatını bilmesi gerekir. Sarptan yola çıkarak, sarpın ulaşılmaz, derin, yüksek, engin birşeyler çağrıştırdığını bunun da sarmakla birleşince, işin çıkılmaz bir durum aldığını anlaması, Türkçeyi kendi anadili düzeyinde duyumsamasını gerektirir.

da kendimize ait acayip, söyleme ve ifade etme biçimleri varmış. Normal ya da doğru söyleme biçimi diye birşey olmadığını, diğer bir dilden bizim dilimizin daha doğal olmadığını öğrenmeye başlıyorsunuz.

Bu kabul edilmesi zor bir fikir gibi görünüyor. Kıtamızda biz Amerikan İngilizcesi ile öylesine kuşatılmış durumdayız ki bazıları, İngilizlerin İngiliz İngilizcesi ile konuştuklarını kabul etmekte çok zorlanıyor. Mark Twain'in bu konuda ünlü bir sözü vardır. Mark Twain, geceleyin sarsılarak uyandırılan bir İngilizin kendi tarzını unutup sıradan bir Amerikalı gibi konuşacağından emindir.

Yabancı diller hakkında birazcık bilgi sahibi olmak bile ister seyahate gidin ister yerleşmeye ilk yurtdışı yolculuğunuza hazırlanırken size önemli bir avantaj sağlayabilir. Eğer bir yabancı dille biraz uğraştıysanız yabancıların sizinle İngilizce konuşurken düştüğü zorluklara karşı çok daha fazla duyarlı olursunuz.

Bundan başka, birçok yabancı, onların dilini öğrenmek için yaptığınız her çabayı memnunlukla karşılayacaktır. Onlar sizin adınıza bu işin ne kadar zor olduğunu anlar ve bunun kendilerine yapılmış bir iltifat olduğunu bilirler. Sadece günlük

Çünkü bizler yabancı bir dil öğrenirken genelikle analitik bir yöntem kullanıyoruz. Karşımıza çıkan cümleyi analiz ediyoruz.Unsurlarına ayırıp onların arasındaki mantıksal ilişkiyi bulmaya çalışıyoruz eğer varsa; çünkü dil konusunda bu bazan olanaklı görünmüyor. Örneğin: İngilizcede in spite of diye bir phrase var. Bunun mot a mot çevirisini yaptığımızda *in* içinde, *spite* kin, nefret, *of* nin nın demek olduğundan hiçbir anlama ulaşamayız. Bunu kalıp olarak -e rağmen diye ezberlemek zorundayız. Niye böyle oluyor bu diyemeyiz. Bu analizlerde karşımıza çıkan iki ayrı kelimeye hiçbir anlam yükleyemeyebiliyoruz. Yapabilmek, gidebilmek, koşabilmek bileşik fiillerinde yine Türkçe öğrenmeye çalışan yabancı ilk aşamalarda zorlanacaktır. Vurdumduymaz ne demektir bir yabancıya göre? Kıpkırmızı, kıp ne demek diye düşünecektir tıpkı bizim fine kelimesinin hem iyi hem ceza anlamına nasıl olur da geldiğini bir türlü anlayamamız gibi. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Burada önemli olan Türkçe öğrenmeye çalışan birisi için çok saçma, anlamsız, mantıksız olan kelime ya da kelime gruplarının bize çok doğru, mantıksal ve tutarlı gelmesidir. (-ç.n.)

gereksinimlere yetecek kadar dili öğrenseniz bu bile çok iyi bir yatırım olacaktır. Bir işadamı için bu daha da önemlidir.

Çok küçük jestler bile ödüllendirilir. Türkiye'ye taşındıktan bir süre sonra karımla İstanbul'da geziyorduk. Küçük bir boyacı çocuk yanımıza yaklaştı ve karımın ayakkabılarını boyamak istedi. O aşamada karım sadece, "Teşekkür ederim ihtiyacım yok" demeyi biliyordu Türkçe olarak. Çocuk yabancı birisinin kendi anadilinde yanıt vermesine o kadar şaşırdı ki hemen kalkıp karımın elini öptü. Sonraki yıllarda vakit geçirmek için öğrendiği Türkçe sayesinde İstanbul Kapalı Çarşı'da birçok satıcı ile arkadaşlık kurmayı başardı.

Dil çalışmak, kendi anadiliniz hakkında daha önce bilmediğiniz şeyleri öğrenmekte de size yardımcı olur. Nedeni çok basit, çünkü dil çalışmasıyla birlikte yeni öğrendiğiniz ve kendi anadiliniz arasında karşılaştırmalar yapmaya başlarsınız. Sanıyorum ben okulda İngilizce çalışırken öğrendiğim İngilizceden çok daha fazlasını yabancı diller çalışırken öğrendim. Asla belirtili nesne ya da edat cümleciklerini öğrenmenin ne işe yaradığını anlayamadım ta ki yabancı bir dilde kendini ifade etmek zorunda kalana kadar. Ancak o zaman gerçekten İngilizcede neyin ne olduğunu anlamaya başladım.

Yabancı bir dil çalışmakta iyi olabilecek son neden tüm işlemin eğlenceli olabileceğidir. Zor olmayacağını söylemiyorum. Biraz da sıkıcıdır. Ama yine de tüm çalışma sürecinde eğlenebilirsiniz.

Eğlencenin bir kısmı kendinize gülmekten gelecek. Yabancı bir sözcüğü ya da cümleciği telaffuz etmek için ağzı eğip bükmek biraz külçültücü gibi gelse de insana, komiktir sadece. Eğer gerçekten ilerlemek istiyorsanız kendine önem, gurur vb şeyleri bir tarafa bırakmak zorundasınız. Tamamen yeni bir biçimde düşünmeye ve bu dünyada sizin konuşma biçiminizden çok farklı biçimler olduğunu öğrenmeye başlıyorsunuz.

Şimdi yaşamınıza yeni bir boyut eklendi. Bu yaşamı zenginleştirecek diğer bir kültürün bilincinde olmaya, o ülkenin yiyecekleri, müziği, romanı, öyküleri ve halkıyla gittikçe daha çok ilgilenmeye başlıyorsunuz. Tamamen yeni bir anlamla yüklü bir yolculuk yapıyorsunuz. Hayatın her yüzü o yolculukta size ilginç geliyor. Sadece, anıtlar ya da müzeler değil tıpkı, Fransızca öğrenmeye başladıktan sonra Paris'e yaptığınız ilk yolculuk gibi:

- Taksi şoförü sizi şehre götürür. Tarih kitaplarında söz edilmeyen Fransa'daki yaşam üzerine kısa, özlü her çeşit fikri yansıtan zengin bir kişilikten doğan kendi yaşam görüşünü size anlatır.
- Sokaktaki dondurmacı kadın size bir külah Fransız vanilyası satarken bu sırada sadece bir Parislinin yapabileceği gibi sizin Fransızca gramerinizi de düzeltir.
- Birden bire kendinizi duvarın üzerine kargacık burgacık yazılmış politik bir sloganı okurken bulabilirsiniz. Bunun büyük bir heyecan olduğunu, sınırlı da olsa yeni bir kültüre açıldığınızı da keşfedersiniz.

Bir süre sonra, çalışmakta olduğunuz dil bizzat size yeni bir kişilik yükleyecektir. Önceden sahip olduğunuz tüm deneyimlerle yeni öğrendiğiniz dili birleştireceksiniz. Bu yeni öğrendiğiniz dil sizi bir dizi anı ve duygulara geri götürecektir. Artık dil size kancayı takmaya başlar ve yaşamınızın yeni bir parçası haline gelir. Kısacası yeni bir dünya keşfedersiniz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AĞZINIZA YENİ NUMARALAR ÖĞRETİN

Nasıl konuşulacağını bildiğinizi sanıyorsunuz. Kesinlikle biliyorsunuz da aslında ama sadece sınırlı bir biçimde. Siz sadece bir biçimini biliyorsunuz konuşmanın. Oysa, daha önce hiç düşünmediğiniz biçimde, düzinelerce farklı ses yaratma biçimi var. *Çocukken kamyon, uçak, makineli tüfek, atlar ve diğer* hayvanların seslerini nasıl taklit ettiğinizi hatırlayın. Bu sesler İngilizce sesler değildi ve ağzınız çok garip şeyler yapmak zorundaydı. Gerçekten otantik, yabancı bir ses üretmek istiyorsanız sizin ağzınız da bazı garip şeyler yapmak zorunda kalacaktır.

Bilinçlilikten doğan çekingenlik duygusunu bir tarafa bırakarak ve tıpkı bir çocuk gibi garip sesler çıkarmak zorunda kalacaksınız. Öğretmeniniz siz tamamen o sesi çıkarana kadar da-da, tu-tu, *oeuf*-oeuf, rrr-rrr gibi basit heceleri size tekrar ettirecektir.

Aynanın önünde durarak yeni sesler üretmek için mücade-

le ederken ağzınızı izleyerek bu işe başlamak zorunda kalabilirsiniz. Nasıl taklit edeceğinizi -ağzınızı, boğazınızı, bütün konuşma sisteminizi yeni bir biçimde nasıl kullanacağınızı- öğreneceksiniz.

Biz alfabemizi ve her bir harfin nasıl telaffuz edileceğini bildiğimizi varsayıyoruz.

Fakat harfleri telaffuz ediş biçimimiz, İngilizce konuşma biçimi ya da daha doğrusu Amerikan konuşma biçimidir. Çok daha fazla biçimler de vardır ki siz bunlardan çalıştığınız dile denk düşeni öğrenmelisiniz. Bazan yabancı birisinin İngilizce konuştuğunu duyduğunuz zaman, onun ne söylediğini anlasanız bile, söylediği şeyin sizdeki etkisi garip birşey olur. Bunun nedeni konuşurken bizim kelimelerimizi kullandığı halde onlara ses verirken kendi dilinde yapmayı öğrendiği biçimi kullanmasıdır.

Görünüşte benzer ama aslında farklı birçok telaffuz biçimi vardır:

- "T" harfini ele alalım örneğin; "*top*" dediğimizde dilimizi üst damakta ön dişlerimizin bittiği yere dayarız. Deneyin bunu. Fakat "*t*" harfini dilinizi ağzınızın içinde çok az öne ya da geriye kaydırarak da söyleyebilirsiniz. Tabii komik ve yabancı gelecektir bu ses size. Çünkü tam İngilizce değildir bu kez. Dilinizi ileriye kaydırdığınızda "*t*" harfini söylerken yaklaşacağınız biçim, eğer İspanyolca, Fransızca ya da bazı Afrika dillerini konuşsaydınız onların biçimine yakın olurdu. Dili geriye kaydırdığınızda ise Hindistan'da birçok dilde kullanılan bir sesi taklit ediyor olurdunuz. - Veya "Shine" kelimesindeki "Sh"yi deneyin.

Bunu söylerken eğer dudaklarımızı olduğu gibi yuvarlaklaştırarak söylerseniz Ru gibi söylemiş olursunuz. Niçin? Çünkü bu Rusların "ş"yi telaffuz etme biçimidir. "Ş"yi telaffuz ederken eğer gülümsemeye çalışırsanız daha çok, Çinliler ya

da Japonların telaffuz ettiği biçime yaklaşırsınız.

- R harfi daha büyük sorunlar çıkarır ortaya. Hatta İngiltere'de bile bu sese ilginç sesler katarlar. "Far" kelimesinin sonunda geldiği zaman çoğu İngiliz bunu "fah" diye telaffuz eder. Eğer "*r*" bir kelimenin başında gelirse İskoçlar yuvarlayacaktır bunu. Fransızlar boğazlarındaki bir gıcık gibi -Paris'i pağis yaptıkları gibi- telaffuz ederler. Almanlar da öyle. Buna karşın iyi telaffuz edilen bir Çincede "*r*" neredeyse bir Amerikan biçimi "r" ile aynıdır.

Az önce değindiğimiz gibi, Amerikan İngilizcesine yakın görünen yabancı sesler aslında çok az durumda aynıdır. O yabancı dile bağlı olarak yine de farklar taşırlar telaffuzlarında. Eğer gerçekten otantik düzeyi istiyorsanız yeni dilinizin o sesi tam olarak nasıl çıkardığını öğrenmek zorundasınız.

Bu arada İngilizcede yabancı bir aksanın nasıl taklit edildiğini de öğrendiniz. Aktörler otururlar bir Rusun, Çinlinin ya da Hintlinin İngilizcenin çeşitli seslerini nasıl telaffuz ettiklerini öğrenir ve oradan başlarlar.

Bu yüzden yabancı dilinizi öğrenmeye başlarken hatırlayın ki biraz da aktör olmayı öğrenmek zorunda kalacaksınız. Dili gerçekten iyi telaffuz etmeyi öğrenmek için, konuşma tarzınızı tamamen yeni bir biçimde kullanma alışkanlığına ulaşana kadar biraz abartmak zorundasınız. Bu eğlenceli olabilir. Şimdi kendinizi filmde oynayan bir yabancıyı canlandırıyormuş gibi düşünün. Amaca yaklaşacaksınız. İlk başta biraz sıkıcıdır. Kendinizi küçük bir çocuk gibi hissederek, tekrar baştan başa konuşmayı öğrenmeye, sonu gelmez tekrarlara ta ki öğretmeniniz çıkarmanız gereken seste doğru yola girdiğinizi düşünene kadar, buyrun deneyin. Eğer sınıfta arkadaşlarınızın arasındaysanız birbirinize gülebilirsiniz. Bir kez bu yeni deneyiminizin ilk şokunu atlattıktan sonra muhtemelen bu süreci eğlendirici bulacaksınız.

İngilizce konuşanlar için bazı dilleri konuşmak diğerlerine göre daha kolaydır. Unutmayın ki bazı dilleri konuşmak diğerlerine göre kendiliğinden kolay ya da zor olabilir. Bu tamamıyla doğduğunuz anadile onun, yeni öğrendiğiniz o dilin seslerine yakınlığına bağlıdır.

Anadili İngilizce olanlar için, İspanyolca ve İtalyancayı konuşmak göreceli olarak daha kolaydır. Çünkü bu diller çok farklı seslere sahip değildir. Fakat bu farklı olmayan sesler bile İngilizceden bir parça farklı telaffuz edilir.

- Fransızca biraz daha zordur muhtemelen. Fransızca kelimelerin telaffuz ediliş biçimi konusunda çok titizdir. (Fransızlar da! Dillerini berbat eden yabancılara karşı aynı derecede titiz olma eğilimindedir.) Bu yüzden anlaşılır bir Fransızca aksana ulaşmak İspanyolcadan daha fazla çaba ister.

Demek ki diğer dillerde zor bulunan bazı sesleri içinde bulunduran diller vardır. Örneğin Arapça gibi. Arapçada birçok boğazdan, gırtlaktan gelen -ve benim yazarak tasvir edemeyeceğim- üstesinden gelmek için bize oldukça fazla iş yükleyen sesler vardır.

Sonra, Güney Afrika'da konuşulan Zosa gibi diller, insan sesinden çok bir kütüğe vurulmasından çıkan takırtılara benzeyen çok garip takırtı seslere sahiptir.

- Çinliler, Vietnamlılar, Tayvanlılar bir kelimeyi diğerinden ayırmakta yardımcı olan müziksel tonlara, tizliklere sahiptirler kendi dillerinde.

Bu yüzden yeni seslere hazır olun. Onları size meydan okuyan sesler olarak düşünün. Rolü ve abartmayı unutmayın. Bu telaffuzdaki başarı için bir anahtardır. Ağzınızdan utanıp ondan en az seviyede yararlanmak yerine aksine, sonuna kadar serbest bırakıp en yüksek verimi alın ondan.

Böyle yapmak hem eğlenceli olur hem de daha otantik bir aksana sahip olmaya da katkıda bulunur.

Yabancı telaffuzla ilgili diğer bir önemli özellik; tek tek harfler ya da konuşulan sözcükler tek başlarına değil, bunları hep birlikte birleştirmek dilin müziği, intonasyonu (tonlaması) da önemlidir. Küfretmesiyle ünlü Mark Twain bir gün tıraş olurken yüzünü kestiğinde yakası açılmadık küfürler savurur. Bunu duyan karısı ona bir ders vermek için Twain'in ağzından çıkan her küfrü sakin bir biçimde tekrarlar. Bu tekrarı tepkisiz dinleyen Twain karısına dönüp; "Kelimelerin doğru sevgilim ama tonlaman yanlış" der.

Eğer iyi bir aksan geliştirmek istiyorsanız, dil için gereken maraton çalışmasından başka vurgulama da önemlidir. Dillerin tonlamaları hissedilir biçimde birbirinden farklılık gösterir.

- Amerikalılar soru sordukları zaman tonlama genellikle cümlenin sonunda yükselir: Are you going?* Fakat İngilizler genellikle aynı soruyu sorduklarında son kelimede seslerini düşürürler. İngilizceyi taklit etmeye çalıştığınız zaman öykündüğünüz Hintçe ve diğer dillerin her biri kendi özel tonlama kalıplarına sahiptir.

Eğer bu size zor ya da karışık görünüyorsa çok endişelenmeyin.

Bu özel konularda usta olmasanız bile yine de dili öğrenip konuşabilirsiniz. Bunları çok ihmal ederseniz yani, öğrenmeye çalıştığınız dilin ses kalıpları yerine, Amerikan seslerinde ısrar ederseniz, çok açık olarak Amerikan aksanı ile konuştuğunuz görünecektir. Bu yeni sesleri öğrenmek için hiç efor sarfetmezseniz koyu Amerikan aksanı yüzünden kendi dillerini anlamakta yabancılar çok güçlük çekerler.

Hiç bizim "bıçakla kesebilirsiniz" dediğimiz türden koyu bir şiveyle konuşan bir yabancı duydunuz mu? Daha da bete-

* "Are you going" derken Amerikalılar going'e vurgu yapar. Biz aynı cümlede nereye kelimesine vurgu yaparız. (-ç.n.)

ri, önce yabancı bir dil olduğunu zannettiğiniz, daha sonra İngilizce olduğunu tam anlamak için birkaç saniye geçmesi gereken düzeyde İngilizce konuşan birini duydunuz mu? Bunun nedeni, onun sözcükleri İngilizce olduğu halde İngilizce seslerin özel telaffuzunu ya da İngilizce tonlama kalıplarını öğrenmek için çaba sarfetmiyor oluşudur.

İşte bu, bir yabancı dilin sizden istediklerini vermek için yeteri derecede çaba göstermezseniz bir yabancıya vereceğiniz izlenimdir.

Bazan yabancı bir dilde kendinizi ifade etme mücadelesi verdiğiniz zaman, insanların sizin ne söylediğinizi anlamak için kendilerini zorladıklarını görebilirsiniz. Buna dikkat edin. Bu, telaffuzunuza daha çok çaba göstermeniz gerektiğinin bir işaretidir.

Unutmayın ki; denizaşırı ülkelere gittiğinizde karşılaşacağınız kimseler yabancı bir şiveyi anlamakta çok büyük deneyimi olmayan insanlar olacaklar. Bu insan ne kadar az eğitimli olursa, kendi dilini konuşan yabancılarla ne kadar az iletişimde bulunmuşsa yabancı şiveleri anlamakta o kadar az bir hoşgörüye sahip olacaktır. Sadece yabancı dil öğretmeniniz onu ne kadar budadığınıza aldırmadan - neredeyse söylediğiniz, hemen herşeyi anlayabilecek kadar sabırlı ve deneyimli olacaktır.

Şimdi bu kitapta, tekrar geri döneceğim bir konuya geliyorum. Eğer halen yabancı bir ülkede yaşıyor olma şansına sahip değilseniz -ya da günde saatlerce size ders verebilecek özel bir öğretmen- o zaman mutlak bir teybe gereksiniminiz olacaktır.

Niçin? Çünkü dili duymak, dinlemek dinlemek ve biraz daha dinlemek dışında başka hiçbir seçenek yoktur. Sesler tamamen onları aklınızda hatta uykunuzda bile duyacak kadar tanıdık bir hale gelmeli.

Bu yüzden bulduğunuz her fırsatta, çalıştığınız derslerin teyp kayıtlarını dinleyin. Okulda ya da dil kursunuzda bu kayıtlar vardır. Eğer yoksa öğretmeninize ya da o dili anadil seviyesinde *konuşanlara*, sizin için bu kayıtları yapmalarını mutlaka söyleyin. Teypler mutlak bir fark yaratacaktır.

Dil öğreniminde zaman dostunuzdur. *Başlangıçta sizi sıkan* sesler zaman içinde gittikçe tanıdık hale gelecek, çekingenliğiniz de yavaş yavaş ortadan kalkacaktır. Zaman ilerledikçe daha otantik bir telaffuz yakalamaya başlayacaksınız. Ama onun üzerinde çalışmayı sürdürmek zorundasınız.

Eğer kayıt olanağına sahip bir teybiniz varsa, yapabileceğiniz yararlı birşey teypteki sesinizi kendi kendinize dinlemektir. *O dili anadil olarak konuşan konuşmacıyla* kendinizi kıyaslarsanız daha yararlı olur. Bu bazan cesaret kırıcı birşeydir çünkü, ne kadar çok çalışırsanız çalışın hâlâ, Amerikan geniz sesine* sahip olduğunuz için faydasız gibi görünebilir. Tasalanmayın. Sadece çalışmayı sürdürün. Zamanla aksanınız gelişecektir.

Belki asla Hintçe, Fransızca ya da Japoncada anadilini konuşan bir konuşmacı gibi olamayabilirsiniz. Fakat konu bu değil. Siz sadece insanlar sizi anlayabilsin istiyorsunuz. Ve eğer, İngilizcenizin *sesleriyle onların seslerini değiştirmek* için sürekli bir çaba gösterirseniz onlar sizi anlayacaklardır.

Önemli noktalar

1. Her dilin kendine özgü ses yapma biçimi vardır. Çok benzer olduğunu düşündüğümüz bazı harfler ve sesler bazan

* Biz İngilizce konuşurken onların t, r ve wh seslerinde çok zorlanırız. Thank'deki, thirty'deki t'ler peltek; dilin ön dişlerin bitimine vurarak çıktığı t'lerdir. R'ler are'da olduğu gibi kimi zaman ğ gibi kimi zaman da for'da olduğu gibi dili yuvarlayarak telaffuz edilir. (-ç.n.)

İngilizceden çok az farklı bazan da çok farklı olarak telaffuz edilir.

2. Yabancı dillerdeki bazı sesler size tamamen yeni gelebilir. Bu yüzden öğretmeninizin bu sesleri nasıl telaffuz ettiğini iyice öğrenin. Sonra sürekli bu sesleri taklit edin.

3. Konuştuğunuz zaman sesleri abartın. Muhtemelen doğru biçime daha yakın olursunuz. Utanma duygusunu bir kenara atın. Herkes önce böyle olur. Ne kadar çok rol yaparsanız o kadar rahat olursunuz.

4. Kayıt özelliği olan bir teyp alın, her zaman onunla pratik yapın.

5. Çok ciddiyim! Bir teyp alın ve onu sık sık kullanın.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALFABE ÇORBASINDA YÜZMEK

Son bölümde ağzımızı değişik şekillerde kullanma konusunu tartıştık. Bu tamamen bir dilin sesleri üzerineydi. Bu bölümde alfabeye bakmakta yeni biçimler üzerine konuşacağız.

Heceleme arılarını* hatırlıyor musunuz? Binlerce farklı ke-

* İngilizcede heceleme bizdeki gibi hecelerin bölünmesiyle değil, harflerin tek tek söylenmesiyle gerçekleştirilir ve gerçekten zordur. Örneğin: consider; c-o-n-s-i-d-e-r şeklinde tek tek okunur. Okullarda heceleme (spelling) yarışmaları yapılır. Hatta bu önce eyalet sonra ülke çapında gerçekleştirilen bir yarışmadır. Phosphorescence, phenomenal gibi Latince kökenli kelimeler Amerikalılara büyük zorluklar çıkarır yazı dilinde. İngilizcede harflerin nasıl okunacağının bilimsel, değişmez bir kuralı yoktur. Bu konuda benim gözlemlediğim şu örneğe dikkatinizi çekmek isterim. Türkçe okunuşu ile Kıristin ismi şu değişik biçimlerde karşımıza çıkabilir: Christin, Kristin, Christine, Christin, Kristine ya da Bırayn okunuşlu, Brian ve Bryne gibi. Anlamca hiçbir ilgisi olmayan cent ve sent kelimelerinin farklı yazıldığı halde aynı okunmasını bu kuralsızlıklara örnek olarak verebiliriz. Yine aynı şekilde c harfinin bazan s bazan k olarak, I harfinin kelimenin başında geldiği zaman ay olarak iron (ayırn)'daki gibi, cümle ortalarında geldiği zaman cinema i olarak okunması, e harfinin kelimenin başında geldiği zaman effective, e olarak, kelimenin ortasında geldiği zaman ö ve ı olarak kernel körnıl olarak okunmaları bu kuralsızlığın ne derece önemli bir yer tuttuğu hakkında

limenin nasıl heceleneceğini öğrenirken nasıl uğraşı verdiğinizi.. Hatta okuldan ayrıldıktan sonra bile bazı kelimelerin nasıl hecelendiği konusunda hâlâ problemlerimiz olmuştur. Aslında İngilizce, hecelemeyi öğrenmek konusunda berbat bir dildir. Niye? Çünkü İngilizce sözcüklerin temel hece yapısı yüzyıllar önce kurulmuştur ve o zamandan beri çok az değişmiştir. Buna karşın biz o yüzyıllarda o insanların o kelimeleri telaffuz ettikleri biçimde yazmak zorunda kaldık. Bu yüzden gerçekte "eenuf" dediğimiz halde "enoggh" yazıyoruz. Ya da "nite" derken "night" yazıyoruz. Bu yüzden yine "neyshun" dediğimiz halde "nation" yazıyoruz. Ünlü İngiliz oyun yazarı George Bernard Shaw mantıklı olarak demiştir ki: "Fish kelimesini ghoti olarak yazabilirdik." Nasıl? GH "enough"(inaf) ta olduğu gibi, o "women"(vimın) de olduğu gibi, ve TI "nation" (neyşin) da olduğu gibi.

Son örnek biraz komik bile görünse önemli bir noktaya işaret ediyor: İngilizcede özellikle heceleme biçiminde mantık yoktur.

Kuşkusuz Hintçe, Korece, Arapça, Yunanca ya da Rusça gibi tamamıyla farklı bir alfabeyi kullanan bir dili çalışmaya başlıyor olabilirsiniz. Bir bakıma bu daha kolaydır çünkü eskiden bildiğiniz harfleri telaffuz etmekte yeni yollar öğrenmek zorunda kalmayacaksınız. Asla öyle olması gerektiğini düşündüğünüz benzer harflere bile güvenmeyin.

Onlarca yabancı dil İngilizceyle aynı alfabeyi kullanmaktadır. Ama birçok farkla. Bu yüzden ilk yapacağınız iş İngilizcede hece yaparken kullandığımız alfabemizi kullanma biçimini unutmaktır. Bunun yerine yabancıların kendi dillerinin seslerini temsil etmek için alfabelerini nasıl kullandıklarını öğrenmeliyiz.

sanırım fikir veriyor. Türkçe bana göre bu açıdan, her harfe karşılık bir sesi bulunduğundan ve bu sesler hemen hemen hiç değişmediğinden çok tutarlı bir dildir. (-ç.n.)

- Almancada ve Lehçede w daima v olarak telaffuz edilir. Yine Almancada "v" her zaman "f" olarak okunur.

- Latin Amerika İspanyolcasında "ll" "y" gibi okunur. "J" "h" olarak telaffuz edilir.

- Fransızcada "h" harfi sessizdir.

- İngilizcede "sh" sesinin yazımı için, tek bir ses yaratmak için s ve h harflerine gereksinimimiz vardır. Lehçede aynı ses "sz" ile yazılır. Fakat Macarcada aynı ses tek bir harfle "s" ile yazılır. Endonezya dilinde "sj" ile yazılır. Türkler altına koydukları küçük bir kanca ile türettikleri kendi s'leri ile bu sesi yazarlar. Çekler s'yi alıp üzerine bir şapka koyarak bunu yazarlar. Portekizcede "x" harfi "sh" [ş] şeklinde okunur. Kısaca bu dünyada sh sesinin yazımı sadece keyfe bağlıdır.

Karışık mı? Evet belki öyle olabilir. Ama unutmayın ki sadece yeni dilinizin kurallarını öğrenmek zorunda kalacaksınız. Ve çok şanslısınız ki yeni diliniz İngilizceye göre çok daha mantıklı ve tutarlı bir fonetik sisteme göre heceleme yapacak. Herhangi bir yabancıya sorun: İngilizcenin dünyadaki en zor, en tutarsız, en mantıksız dil olduğunu söyleyecektir size.

Eğer İsyanyolca çalışacaksanız haberler gerçekten iyi. İspanyollar en kolay ve düzenli heceleme sistemlerinden birini kullanırlar.

Türklerin heceleme sistemi de öyledir. Almanca da oldukça mantıklıdır. Fransızca bir parça zor olmakla birlikte yine de İngilizceden kolaydır.

Harflerin sesleri hakkında son bölümde öğrendiklerimizi unutmayın. Örneğin "t" harfi kabaca İngilizcede olduğu gibi telaffuz edilse bile yine de seslenirken küçük bir farka sahiptir. Tam bir "t" Amerikan şivesine göre söylenmiş bir "t" anlaşılacaktır ama bu, bir yabancının "Amerikan aksanı" diyeceği şeylerden biridir.

Son bir ipucu: Yeni bir kelime öğrendiğiniz zaman kendini-

zi fazla zorlamadan harf harf onu yavaş yavaş seslendirin ki onu doğru bir şekilde öğrenebilesiniz. Çoğumuzda yeni bir kelimeye baktığımızda o kelimeyi aklımıza gelen o kelimeye en yakın şeylere yuvarlama eğilimi vardır. Örneğin: Yabancı bir dilde "patsa" diye bir kelime görsek hemen onu bildiğimizi düşünebilir ve "pasta" diye telaffuz edebiliriz. Ama o "pasta" değil "patsa"dır ve farklı bir kelimedir. Gözlerinizin sizi yanıltmasına izin vermeyin. Ne yazılıysa onu söyleyin, yazılı olduğunu düşündüğünüz şeyi değil.

Önemli noktalar

1. İngilizcenin gramerinde heceleme biçiminde hiçbir doğal kural yoktur.
2. Birçok yabancı dil İngilizce ile aynı alfabeyi kullanır ama sesler ve telaffuz farklıdır.
3. Kendi dilinizde de olan harfleri bazan az bazan da çok farklarla telaffuz etmeye hazır olun.
4. Bir kelimenin nasıl telaffuz edileceğine ilişkin rastgele tahminler yerine onu harf harf, yavaş yavaş öğrenin.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİĞER BİR DEYİŞLE YENİ BAŞTAN DÜŞÜNMEYİ ÖĞRENMEK

Ağzı değişik bir biçimde kullanma konusunda daha önce konuştuk. Anadilinizin alfabesinden çok daha değişik bir biçimde kullanılan harflerin sesleriyle nasıl karşılaşabileceğinizi de anlattık. Şimdi yeni bir tarzda düşünme üzerine konuşacağız. Bu işlem daha çok küçükken *yaptığınız nesneleri seslerle birleştirmeyi* öğrenmeye hatta neredeyse çocukluğa geri dönmeye benzer.

Çocukken bir ağacın ne olduğunu önce bilmiyordunuz. Birisi bunu size söylemek zorundaydı. Anne babanız sizi dışarı götürdü, bir ağacı işaret etti ve "ağaç" dedi. O anda bu kelimeyi hemen öğrendiğinizi de sanmıyorum. Muhtemelen anne babanız siz bu kelimeyi tam olarak kavrayana kadar çeşitli durumlarda tekrar tekrar söylediler. Siz de gördüğünüz büyük, yeşil, yapraklı nesneyi ağaç sesiyle birleştirmeyi öğrendiniz böylece.

İşte şimdi tekrar öğrenmeniz gereken şey budur. Fakat bu

kez büyük olduğunuz için çok daha hızlı kavrayabileceksiniz. Birisinin size bir ağacı ya da ağaç resmini gösterip yabancı bir kelimeyi niçin söylediğinizi hemen anlayabileceksiniz. Ama yine de o yabancı kelimeyi öğrenmek zorunda kalacaksınız. Hatta onu gerçekten öğrenmeden önce birçok kez tekrarlamak zorunda da kalabilirsiniz.

Çok önemli birşey var burada: Dünyadaki herkes o büyük, yeşil yapraklı şeyin ağaç olduğunu biliyor. Hepimiz yüzlerce, binlerce kez ağaçları gördük çünkü. Amerika'da o şey için bizim ismimiz "tree" Almancada "baum", Arap ülkelerinde: "shajra", Çincede "shu". Tüm bu kelimeler kendi başlarına ağaç değiller. Onlar yalnızca büyük yeşil yapraklı şeyi ifade etmekte kullanılan dünyadaki yüzlerce farklı seslerden bazıları.

Yabancı bir dili öğrenmek için çeviri fikrinden uzak durmalısınız. Çeviri çok büyük bir zaman ve enerji ister. Eğer herşeyi çevirmek zorundaysanız yabancı bir dili gerçekten konuşup anlamak çok zordur.

Bunun yerine, yeni duyduğunuz sesi doğrudan aklınızdaki imajla birleştirmeyi öğrenin. İngilizcede "tree" sesini duyduğunuz zaman hemen onu büyük yeşil yapraklı şeyle birleştiririz. Bu yüzden "baum", "shajra" ya da "shu" seslerini duyduğumuzda düşünmek istemiyoruz "Hımmm evet, baum ağaç demek yani büyük yeşil yapraklı şey." Böyle yapmak çeviridir. Bizim istediğimiz şey "baum", "shajra" ya da "shu" seslerini duyar duymaz hemen "Hımmm, bu ses o büyük yeşil yapraklı şey" diye düşünebilmeyi öğrenmek.

Tıpkı kendi dillerinde bir eylem ya da nesneyi temsil eden bir ses duyduğunda Fransızların, Nijeryalıların veya Korelilerin yaptığı gibi bizim de, bir eylem ya da düşünceyle ses dizilerini tekrar tekrar birbirlerine bağlayarak yeni düşünce kalıplarını oluşturmaya gereksinimimiz var. Bir süre sonra önce anlamsız olan ses yeni bir gerçeklik ve imaj haline dönüşür.

Yeni biçimde düşünmenin zorluğunu yalnızca kelimelerle sınırlı sanmayın. Ondan çok daha derinlere gidecektir. Bir düşünme ormanı içerisinde yeni yollar öğreniyor olacaksınız. İngilizcede söylemek istediğiniz herhangi birşeyi yabancı dilde de hemen hemen tam bir biçimde söyleyebilirsiniz. Sadece kelimeleri koyma biçimi o dile bağlı olarak farklı olacaktır.

Farklı bir örnek kullanalım. Örneğin siz, farklı şekillerde ve *boyutlarda malzeme kullanarak bir ev yapabilirsiniz.*

İngilizce normal taş blok kullanırken diğer diller değişik şekilli bir araya getirilmesi daha zor olan taş malzemeler kullanabilir. Bizim iki blok kullandığımız yerde onlar üç küçük ya da bir büyük parça kullanabilirler.

İşte bir İngilizce örnek cümle: We have to buy a few books before going home.* Bu cümleyi herhangi bir yabancı dile çevirirken her İngilizce kelimenin yerine bir yabancı sözcük almazsınız. Bunun yerine kelime gruplarını ya da anlamları bir dilden diğerine aktarırsınız. Bu anlam ya da düşüncelerin gruplanmak için nasıl seçileceği o dilin kendisine bağlıdır.

Örneğin Fransızca ya da İspanyolca *We have to buy* üç kelimeye karşılık gelir. Niçin? Çünkü *have to must*'ın diğer bir İngilizce ifade biçimidir. Bu yüzden her kelimeyi, *have ve to*'yu ayrı ayrı çevirmek yerine "*must*" gibi birçok dilde tek bir kelime ile ifade edilen "zorunda olma" anlamını çevirmeyi tercih ederiz.

Türkçede Türkler Türkçe gramerin kendine özgülüğüne dayanan bir özelliği ile bu dört kelimeyi tek bir kelime içine sıkıştırabilmişlerdir. Bu yüzden eğer Türkçe çalışırsanız bu tür özel kelimelerin bir biçimde sıkıştırılmasına duyarlı olun. Daha sonraki bölümlerde gramer hakkında daha çok konuşacağız. Şimdi örneğimizi sürdürelim.

* Eve gitmeden önce birkaç tane kitap almak zorundayız. (-*ç.n.*)

- *A few* çoğu dilde bir kelime ile ifade edilen deyimsel bir ifadedir. Bu yüzden *a few* ifadesinin kendi dilimizdeki karşılığını - fikir ya da anlam olarak- öğreniriz.

- *Before going home* bir parça düşünmeyi gerektirir. Fransızca ya da Rusça gibi birçok dilde kendi dilbilgisi sınırları içerisinde "*before going*" üç hatta dört kelimeyle ifade edilir. Birçok dilde "*home*" sözcüğü tek bir kelime ile çevrilemez. Bu cümlede "*home*" aslında* "to home" demektir. Diğer birçok dil iki kelimeye gereksinim duyarlar.

Bunlar şu an için karmaşık görünebilir. Üstelik diğer dillerin bu düşünceleri nasıl ifade edeceğini nasıl bileceğim? Seçtiğiniz kendi dilinizi çalışmaya başlayana kadar bilemezsiniz bunu. Her dilde yüzyıllardan beri bağımsız olarak ortaya çıkmış, geçerlilik kazanmış kendine özgü bir kelime birleştirme biçimi vardır. Çalışmak istediğiniz dil sizi bu özel kuralların farkına vardıracaktır.

- Şu anda yapabileceğim tek şey sizi bu zor işin doğasına karşı uyarmaktır. Bu kitapta verilen her cümle diğer bir dile çevrildiği zaman kendi cümle yapısından ayrılıp parça parça *olacaktır. Tek tek kelimeleri değil, anlam ve fikir gruplarını* öğrenmeye çalışın.

Bu söylediklerimden bazıları size felsefe gibi ya da basit şeyleri zor bir biçimde söylemek gibi gelebilir ama öyle değil aslında. Yapmaya çalıştığımız şey yabancı bir dilde düşünmek, çevirmek değil. Eğer bir yabancı dilde düşünmeyi öğrenemezseniz büyük olasılıkla o dilde asla başarılı olamazsınız.

Yabancı bir dilde düşünmeyi öğrenmek o kadar zor birşey değildir. Kendinizi bu süreçte rahat hissedene kadar hatta en alt düzeyde basit sorular sorarak, yanıtlayarak, dili tekrar tekrar kullanarak dilde düşünmeyi öğrenirsiniz. Sonra buna bazı

* İngilizcede home, eve, evi, ev anlamlarına gelebilmektedir. Eğer I'm going home derseniz to demeye gerek yoktur. (-ç.n.)

yeni kelimeler eklersiniz, birkaç yeni durum, önceki derslerde öğrendiğiniz tüm kelimelerle birlikte pratik yapar, yavaş yavaş ustalaşırsınız.

Hiçbir zaman çevirmemeniz gerektiğini söylemek istemiyorum. Derslerde öğretmeninizin, duyduğunuz ya da okuduğunuz bir cümleyi sizden çevirmenizi isteyeceği birçok durum olacaktır. Bu sizin, o cümlenin ne anlama geldiğinden, grameri ne kadar anladığınızdan emin olmanızı sağlar. Bazan özellikle karışık bir cümleyle karşılaştığınız zaman, onu kendi kendinize sadece tam olarak çözmek için çevirmek isteyebilirsiniz. Fakat sonunda onu sadece duyarak ne anlama geldiğini anlayabileceğinizden emin olmak isteyeceksiniz.

Bir kez dilin içine girmeye başlayınca, onu çok daha iyi anlayacaksınız. Birisi çok hızlı bir biçimde birşey söyleyecek, siz aniden hepsini anladığınızı farkedeceksiniz. Muhteşem bir andır bu. Gerçekten tatmin edici birşey. Muhtemelen kelimeleri tekrar edemezsiniz. Hatta hepsini nasıl anladığınızı bilemezsiniz. Ama bu dilin aklınıza girmeye başladığının bir işaretidir: Çevirmeden anlamaya başlıyorsunuz.

Aslında ciddi anlamda profesyönel çeviri bir dili anlamak ya da konuşmaktan çok farklı bir sanattır. Bazıları konuşmada çok iyidir ama iş bunu başka birisine çeviriye geldiğinde çok zorlanırlar. Endişelenmeyin bu yüzden. Siz dili öğrenmeye çalışıyorsunuz çevirmen olmaya değil. En azından bu düzeyde.

Önemli noktalar

1. O dilde düşünemediğiniz sürece, yabancı bir dili konuşmayı gerçekten asla öğrenemez ya da konuşulanı anlayamazsınız. Gerçekten, çalıştığınız ilk günden itibaren o dilde düşünmeye başlayabilirsiniz.

2. Yeni bir dilde düşünmeyi öğrenmek başlangıçta anlamsız olan yeni bir sesi, onun ne anlama geldiği düşüncesi ya da imajı ile birleştirmeyi öğrenmek anlamına gelir. O yeni ses sizin için bir anlama dönüşene kadar pratik yapın.

3. Çeviriden yani duyduğunuz ya da okuduğunuz herşeyi İngilizcenin içine bire bir koymaktan kaçının. Sizin amacınız çevirmeden anlamaktır.

ALTINCI BÖLÜM

DİL AİLELERİNİ VE AKRABA DİLLERİ ÖĞRENMEK

Arkadaşlarınıza, ailenize, İspanyolca, Çekçe, Farsça, Korece (ya da her neyse) öğrenmeye karar verdiğinizi söylediğinizde muhtemelen ilk duyacağınız şey, seçtiğiniz dilin kolay ya da zor olduğudur. Aslında hangi dilin zor ya da kolay olduğu konusunda yorum yapılamayacağı tamamen doğrudur.

Bir dilin zor ya da kolay olduğuna karar vermede en önemli etken bizzat o dil değil, sizin nereli olduğunuzdur. Arapça çok zor değildir eğer İbranice biliyorsanız. Eğer Danimarkaca biliyorsanız İzlandaca çok kolaydır. Eğer Bulgarsanız Rusça çantada kekliktir sizin için.

Bize yakın diller, kelime dağarcığı kadar gramer yönünden de daha tanıdık ve daha kolay olma eğilimi gösterirler. Fakat "yakın" ne demektir? Burada gerçekte üzerinde konuştuğumuz konu; dil aileleri konusudur.

O yüzden, gelin dünyanın belli başlı dil ailelerini araştırarak gramer ve kelimeleri öğrenmek açısından onların sizin

için ne anlam ifade ettiği konusunda biraz zaman harcayalım.

Hangi dili ele alırsanız alın birçok kelime öğreneceksiniz. Dil ailelerini ve kelime oluşumunu bir parça bilmek, öğrenme işinde çok daha kolay bir sürece doğru büyük katkı sağlayacaktır. Hatta bu sizin kendi anadiliniz hakkında bile birşeyler verebilir size.

Dünyadaki bütün diller, diğer dil ya da dillerle ilişkilidir ve hepsi geniş gruplamalara ya da ailelere ayrılabilir. Avrupa dillerinin bir çoğu ortak bir kökten -Hint-Avrupa diye adlandırılan çok geniş bir aile ya da gruptan- türemiştir. O dil ailesinin yazılı olarak bilinen en eski dillerinden biri olan, birkaç bin yıl önce Hindistan'da yazılmış Sanskritçeyi duymuşsunuzdur sanırım.

Bunun size ne yararı var? Hint-Avrupa dil ailesinden bir dil öğrenecek olmanız sizin için büyük bir şanstır. Tüm dil aileleri gibi Hint-Avrupa dil ailesi de çeşitli dallara ayrılmıştır. Ama bu dallardaki dillerin yine de birçok ortak özellikleri vardır. Tıpkı ikisi de aile soylarının izini ortak büyük büyük büyükbabalarında arayan Smith ve Joneslar gibi.

Hint-Avrupa dilleri başlıca şu alt ana gruplara ayrılırlar. Roman, Alman, Slav, Hint, Fars, Kelt, Arnavut, Yunan dilleri vb gibi birkaç tane daha. Haydi bu alt grupların birkaçına biraz daha yakından bakalım. İşte size çalışacağınız dillerden birisini muhtemelen hangi dil ailesinde bulacağınız:

Roman dilleri

(Bu ismin aşkla ya da romantik konularla ilgisi yoktur, aklımıza gelmişken!) İsim Roman kelimesinden gelir. Çünkü bu dillerin hepsi eski Roma İmparatorluğunun dili Latinceden türemiştir. Bu gruptaki başlıca modern diller şunlardır:

Fransızca, İspanyolca

İtalyanca, Portekizce

Romence

Bu diller Roma İmparatorluğunun çökme döneminde imparatorluğun Latince konuşan halkları kendi yaşadıkları bölgelerde izole olmaya başladıkları zaman gelişmeye başladılar. Latinceleri giderek bozuldu. (Ya da Latincenin bu çeşitli modern biçimlerine evrildiğini söyleyebiliriz.) Diğer bir deyişle; önce ortak bir dil konuşan insanlar kendi bölgelerinde ilkinden çok farklı bir dil geliştirdiler yüzyıllar süren bir zaman içinde.

Tüm bu hikayeyi size anlatıyorum çünkü, bu diller arasında niçin yakın ilişkiler olduğunu açığa çıkarmak istiyorum. Eğer zaten bu Roman dillerinden birisini biliyorsanız o zaman bu gruptan başka bir dili öğrenmenin göreceli olarak daha kolay olduğunu farkedeceksiniz. Gramerler çok farklı değildir. Kelimelerin birçoğu bu dilleri konuşanlara tanıdık gelir.

Bu demektir ki bu dillerden birini konuşan bir kimse çok az bir çabayla aynı dil ailesinden diğer bir dili okumayı oldukça hızlı ve kolay bir şekilde öğrenebilir. Bir parça daha fazla çabayla o dili konuşmayı da.

Bu bana nasıl yardım edebilir; İngilizce bir Roman dili değil ki diye sorabilirsiniz. Evet haklısınız, değil. Aşağıdaki Alman Dilleri listesinde ona da göz atacağız. Biraz sonra da İngilizce konuşanlar olarak bizim yine de Roman dilleri ile niçin ilişkilerimiz olduğunu anlatacağım.

Alman dilleri

Bu dillerin hepsi Hint-Avrupa dillerinin ilk biçiminden ayrılmış ortak bir Alman dilinden türemiştir. Bugün bu gruptaki başlıca diller şunlardır:

Almanca, Norveççe

İngilizce, Danimarkaca
Flemenkçe, Afrikaans (Flemenkçenin bir şivesi)
İzlandaca, İsveççe.

Aynı Roman dillerinde olduğu gibi burada da Alman dillerinden birisini biliyorsanız bu, diğerlerini öğrenmenizi kolaylaştırır. Çünkü kelime dağarcığı ve dilbilgisinde büyük benzerlikler olacaktır. Bazı diller birbirlerine diğerlerinden daha yakındır. Aynı dil ailesinde coğrafik olarak birbirine yakın olan diller, coğrafik olarak birbirinden daha uzaktaki dillerden daha çok birbirine benzer. Norveççe ve İsveççe sözgelimi Almanca veya İngilizceden daha çok birbirine yakındır.

Slav dilleri

Bu dil ailesinin bilinen en eski yazılı biçimi şimdi ölü bir dil olan ve sadece Rus-Ortodoks kilisesi ayinlerinde kullanılan eski kilise Slavcasıdır. Bu gruptaki başlıca modern diller şunlardır:

Rusça, Sırpça-Hırvatça
Çekçe-Slovakça, Lehçe
Bulgarca, Ukraynaca

Bu Slav dillerinden sizin muhtemelen çalışacağınız Rusçadır.

Diğer üç büyük Hint-Avrupa alt grup dilleri hakkında fazla ayrıntıya girmeyeceğim. Çünkü onlardan birini çalışma olasılığınız çok az. Hiç değilse ilk yabancı diliniz olarak. Hint dilleri, Pakistan ve Hindistan bölgelerine yayılmış geniş bir gruptur. Farsi diller başlıca İran ve Afganistan'ı kapsar. Kelt dilleri, İrlandaca, İskoçça, Galce ve Galcenin bazı şivelerinden oluşur.

Size, İngilizcenin bu dillerle nasıl uyum gösterdiğini anlatmaya söz vermiştim. Daha önce anlatıldığı gibi Alman dille-

ri'ne aittir. Bu yüzden İngilizce gramer yanılmaya olanak vermeyecek biçimde Alman dilleri karakterindedir. Fakat İngilizce kelime dağarcığı içinde birçok Roman-Latin dilinden kelime vardır.

Fransa'dan gelen Normanlar 1066 yılında İngiltere'yi istila ve işgal ettikleri zaman o günün tam anlamıyla Alman İngilizcesine binlerce kelime empoze ettiler. Temel olarak Fransızca kelime türetme biçimini, daha entellektüel, felsefi, kültürel, bilimsel ve bazı Latin Yunan köklerden gelen soyut kelimeleri de empoze ettikleri için bu etki daha da büyük oldu.

Sonuç olarak 14. yüzyıl başlarında konuşulmaya başlanan bizim İngilizcemiz sadece, eski Alman dil grubu kelimelerini değil Fransızcanın da -ki gördüğünüz gibi bu dil aynı zamanda Latinceden türemiştir- yani unsurlarını büyük bir oranda bünyesine aldı. Alman dilleri etkisindeki İngilizcenin grameri de gelişti. Bu yüzden şimdi İngilizce, hem Roman hem Alman dillerinden gelen kelimelerle -kesinlikle diğer dillerden çok büyük- dev bir kelime dağarcığına sahiptir. Şanslı olduğunuzu hissetmelisiniz çünkü İngilizce öğrenmek zorunda değilsiniz.

Anadiliniz olarak İngilizceye sahip olmanın avantajlarından birisi de bir Alman ya da Roman dilini öğrenmekte bir boy önde olmanızdır. Alman dillerinin temel kelime dağarcığından birçok kelimeyi tanıyacaksınız ve gramer konusunda da bir derece kolaylık hissedeceksiniz. Üstelik Roman dillerindeki binlerce kelimenin köklerini de tanıyacaksınız.

Hep teorik konuştuk. Gelin şimdi bazı somut örneklerle bu örneklerin uygulamada ne anlama geldiğine bakalım.

Bu iki dil ailesinin birinde kelimeleri öğrenmeye başladığınızda bu yeni kelimeleri ezberlemekte size yardımcı olacak bazı yollar arayacaksınız. Bu yüzden bizim Roman Alman kaynaklı kökenden zaten tanıdığımız kelimeleri çağrıştıran keli-

melere karşı uyanık olmalısınız. Bütün kelimeleri tanımayı beklemeyin ama biraz düşünme ve deneme yardımıyla birçoğunu tanıyabileceğinizi de unutmayın. Bu geliştirmeyi istediğiniz bir ustalık olmalıdır.

Haydi gelin Fransızca ile başlayalım. Farkında olarak ya da olmayarak, binlerce Fransızca kelimenin İngilizce ile tıpkı aynı ya da görünüşte aynı olduğunu zaten biliyorsunuz, çok fazla örnek vermeyeceğim burada çünkü, az bir telaffuz farkı olsa bile -confort, assistance, question, tragedie, action, gouvernement vb- açık olarak görünüyor ki birçok kelime tamamen aynı.

En azından birisi size gösterdiğinde çabucak tanıyabileceğiniz daha birçok Fransızca kelime daha vardır: Gloire, ville, heure, fleur, etrange, entiere, bleu, grand, jardin, ennemi, journal (glory, city, hour, flower, strange, entire, blue, big, garden, enemy, newspaper).

Başka Fransızca kelimeler de vardır. Ama bu kelimeleri tahmin etmek ya da İngilizce ile ilişkilerini kurmak için bir parça daha imgeleme gücüne gereksiniminiz olacak. Bu kelimelerden çoğu size İngilizce sözcükleri anımsatacak ama genellikle Latin kökenden gelen soyut İngilizce sözcükleri. Bu kelimelerin anlamı biraz farklı olacak ama çok önemli değil bu. Burada yalnızca kelimeleri bir şekilde size hatırlatmaya yardımcı olacak birşey arıyorsunuz. Deneyin, eğer kelimeleri hemen anımsayamasanız bile endişelenecek birşey yok. Dikkatinizi çekmek istediğim şey, İngilizceye akraba bir kelimenin, nasıl Fransızca bir kelimeyi aklınızdaki gerçek İngilizce anlama bağlamaya yardım edeceğidir. Fransızca çalışmayacak olsanız bile, bu akraba kelimelere bakma işleminden fikir edinmek için yine de bu örnekleri incelemeniz gerekir.

Fransızca kelime	*İngilizce anlamı*	*İngilizce akraba kelime*
fort	strong	fortify
mur	wall	mural
porter ter	to carry	portablepor-
travailler	to work	travail
chambre	room	chamber
souvenir	to remember	souvenir shop
ami	friend	amicable
guerre	war	guerrilla
penser	to think	pensive
quitter	to leave	quit
donner	to give	donation
arreter	to stop	arrest
rouge	red	face rouge
demander	to ask	demand
matin	morning	matinee
annee	year	annual
femme	woman	feminine
lune	moon	lunar
laver	to wash	lavatory
fumer	to smoke	fumes
arbre	tree	arboretum
pont	bridge	pontoon
envoyer	to send	envoy
mort	dead	mortal mortician
blanc	white	blan, blanch
soleil	sun	solar

Bunlardan bir kısmını size verdim çünkü, bu, yeni bir kelime dağarcığı öğrenirken en önemli özelliklerinden birisidir. Tamamıyla aynı olmasalar bile, önceden bildiğiniz kelimelerle, öğreniyor olduğunuz kelimeler arasında nasıl ilişki kuracağınızı düşünmeniz gerekir. Hafızanızı geliştirmek, bu işi daha kolaylaştırmak için bazı araçlar aramalısınız.

Şimdi de Almancaya bakalım. İngilizcedeki karmaşık terimlerin özellikle Fransızca ve Latince'den geldiğini söylediğimi hatırlıyorsunuz. Almancada bu durum tam tersidir. Temel günlük İngilizce sözcüklerimizin çoğu -dilin kalbi- Almancadan gelmiştir. Bugünün Almanca ve İngilizcesindeki şu gündelik kelimelere bakın: Mann, man; wasser, water; hundert, hundred; haus, house; apfel, apple; blut, blood.

Daha az açık olan benzerlikler için de şu aşağıdaki listeye bakın.

Almanca kelime	*İngilizce anlamı*	*İngilizce akraba kel.*
hund	dog	hound
trinken	to drink	drink
luft	air	aloft
rauchen	to smoke	reek
fleisch	meat	flesh
graben	to dig	grave
schreien	to cry, shout	shriek
licht	light	light
morgen	morning	morning
schlafen	to sleep	sleep
stuhl	chair	stool
ding	thing	thing
blume	flower	bloom

strasse	street	street
halten	to stop	halt
vergessen	to forget	forget
lernen	to learn	learn
essen	to eat	eat

Bu listedeki Almanca kelimelerden bazıları diğerlerine göre İngilizceye daha az benzerler. Fakat en azından İngilizce akraba *kelimeyi gördükten sonra, bunların her birindeki Almanca* ile olan ilişki sizi şaşırtmıştır.

Bu arada birşey farkettiniz mi? Almanca kelimelerin çoğunda "ss" İngilizcede t olarak kendini gösteriyor. Strasse(street), wasser (water), vergessen (forget) örneklerinde olduğu gibi. Bu Almanca ve İngilizce kelimeler arasındaki linguistik (dilbilimsel) kurallardan birisidir.

Diller gelişirken tahmin edilebilir değişikliklerin nasıl ortaya çıktığına ilişkin böyle birçok dilbilimsel yasalar vardır. Aslında bu kuralları öğrenmek zorunda değilsiniz. Yukarıdaki *Almanca örneğinde farketmiş olduğunuz gibi, kendi kendini*ze bunları tahmin edebilirsiniz. Bu dilbilim yasalarının bazıları daha karmaşıktır. Özellikle İngilizceden daha uzak ailelerdeki dillere gittiğiniz zaman. Burada mesele, bu gibi bağlantılara gözlerinizi hep açık tutmanızdır. Onlar pekâlâ orada olabilir ve işimizi kolaylaştırabilirler.

Haydi, sadece kelime oluşumunda bir örnek daha görmek için Roman dillerine tekrar dönelim. Bu kez İspanyolcayı deneyelim.

Hatırlayın ki İspanyolca da Fransızca gibi Latinceden gel*miştir. Bu yüzden İngilizceyi bize anımsatan bu yakın kelime*ler tıpkı yine Fransızca örneğinde olduğu gibi aslen Latinceden gelmiştir.

İspanyolca kelime	*İngilizce anlamı*	*Akraba İngilizce kel.*
estudiar	to study	study
sol	sun	solar
fumar	to smoke	fumes
pobre	poor	poverty
tiempo	time	tempo
vender	to sell	vending machine
recordar	to remember	record
pensar	to think	pensive
calor	heat	calorie (warms you)
tarde	late	tardy
amigo	friend	amicable
beber	to drink	beverage, imbibe
padre	father	paternal
libro	book	library
azul	blue	azure
rojo	red	rouge
nuevo	new	new novelty
avion	airplane	avionics
mirar	to look at	admire mirror
cuanto	how much	quantity
levantar	to raise	levitate
escuela	school	school
seguro	sure	secure
agua	water	aquatic

palabra	word	palaver
arbol	tree	arbor
ventana	window	ventilate
enfermo	sick	infirmary

Bu kelime grubunu nasıl yaptık? Kavrayabiliyor musunuz? Aslında bilerek, neredeyse İngilizce ile aynı olan birçok kelimeyi *seçmedim.*

Sizin üzerinizde biraz daha düşünmenizi istediğim için daha zor olanları verdim.

Bir başka özellik farkettiniz mi? Kelimelerden çoğu Fransızca örneğinde verdiğim kelimelerle benzeşiyor. Bu şaşırtıcı değil çünkü, bu diller açık bir şekilde birbirine benzer: Arbre-arbol, penser-pensar, fumer-fumar, ami-amigo, soleil-sol, neuf-nuevo, rouge-rojo. "E" harfi ile başlayan birçok İspanyolca kelime, İngilizcedeki s artı sessiz ile başlayan kelimelerdir: Escuela (school), estado (student), estudiar (study) gibi. Bu da birçok İngilizce ve İspanyolca kelimeler arasındaki akrabalık ilişkisinde diğer bir dilbilim yasasıdır.

Bağlantıları çok açık olarak bulamazsanız herhangi bir bağlantı arayın. Hatta kendiniz uydurun bir tane. Şimdiye kadar hep, gerçek dilbilimsel bağlantılardan bahsettik. Aslında sadece kelimeleri hatırlamak için bazı yollar arıyorsunuz. Karşımıza çıkan bir sözcüğe ilişkin aklımızda bazı saçma (absurd) birleşimler geliştirebiliriz. Çok işe yarar bu.

Ticket (bilet) anlamına gelen İspanyolca "boleta" kelimesini *ele alalım. Bu kelimeyi çağrıştıran İngilizcede hiçbir kelime* düşünemeyebilirsiniz. Fakat bu kelime aklımıza ballet (bale) kelimesini getirebilir.

Bu kelimenin baleyle hiç ilgisi yoktur aslında ama eğer, ballet ticket (bale bileti) düşüncesini hatırlayabilirseniz o zaman "boleta" kelimesinin de "ticket" anlamına geldiğini hatırlaya-

bileceksiniz. Bir süre bu kelimeyi günlük dilde kullandıktan sonra, daha fazla bu hafıza aracına gereksiniminiz kalmayacak.

Bir örnek daha: İspanyolca kelime "ladron" "thief" (hırsız) anlamına gelir. Bu kelimeyi "ladder" kelimesine benzetebilirsiniz. (İspanyolca "ladron" kelimesinin aslında İngilizce "ladder" (merdiven) kelimesiyle anlam olarak uzaktan yakından bir ilgisi yoktur ama bu çağrıştırma yöntemi ile bunu anımsayabilirsiniz. Çünkü hırsızlar merdiven kullanır.

Size karşı dürüst olmak zorundayım. Bu tür kolay bağlantıları yalnızca, İngilizce ile Alman, Roman dilleri arasında yapabileceksiniz. Hint-Avrupa dil ailesi alt gruplarına baktığımızda bağlantı kurma işi çok zorlaşır. Eğer Rusça ya da diğer bir Slav dilini ya da Hint dillerinden birini çalışıyorsanız, herhangi bir bağlantı kurmak için daha çok dilbilim kuralı bilmeniz gerekir. İşte onun için bu diller bizim için Roman ya da Alman dillerine göre çok daha zor olarak kabul edilir.

Bu yüzden öğrendiğiniz dil İngilizceden ne kadar uzakta ise bağlantıları kurmak için o kadar çok hayal gücünüzü kullanmanız gerekir. Aksi takdirde bu binlerce kelimeyi ezberlemek ve kullanmak çok zor olacak çünkü bellek aracından yararlanamayacaksınız.

İmge kurmakta tüm mesele bu benzerlikleri, çağrışımları kendi aklınızda yapmak zorunda olmanızdır. (Eğer bu bellek numaralarının işlemesini istiyorsanız.) Bu çağrışımlar tamamen yapmacık (ses benzeşmeli) ya da gülünç olsa bile bu doğrudur. Durum size, sadece ses benzeşmeli bağlantılar kurarak İngilizcedeki karşılıklarıyla eşitlik kurmakta hiçbir bağlantıya sahip olmayan bir dizi Rusça sözcüğü nasıl hatırlamaya çalışabileceğimizin birkaç örneğini daha vereyim.

Derevo ağaç (tree) demektir. Bu bana ağaçlardan alkol türetmeyi (derive'ı) hatırlatır.

Yazyk, dil (language) demektir. Bu kelime müzik kelimesinin söylenişine yakın söyleniyor o da bana dilin müziğini ve dil kelimesini çağrıştırıyor.

Neko, gökyüzü (sky) anlamına gelir. Bir nebbish* aklı bir karış havada.

Bakın, burada işi biraz zorlaştırdığımızı biliyorum. Yaptığım bu kelime benzeştirmelerinin bazıları saçma. Kelime listesindeki, ilk bir iki bakışta kelimeyi hatırlamak işkence olsa da bana yol göstermekte işime yarıyorlar. Anlamsız ve saçma görünen bir kelime birden kişilik kazanıyor, gerçekliğe bürünüyor. İşte bir kelimeyi anımsamak tamamıyla böyle birşeydir. Kelime tamamen anlamlı bir şekilde belleğinize yerleştikten sonra kelime benzeştirme desteğini kaldırıp atabilirsiniz. Öyleyse anımsamanıza yardım edecek bağlantıları imgelemeye devam edin. Size her ne yardım ederse o doğrudur.

Kuşkusuz ne kadar çok dil öğrenirseniz bu iş de o kadar kolaylaşır. Herşeyden önce, kendi bellek araçlarınızı yaratmakta her geçen gün daha deneyimli oluyorsunuz. İkincisi, ne kadar çok dil bilirseniz o kadar çok kelime size başka birşeyi hatırlatır. Kolaylık sağlayan ipuçlarını belirlemekte daha hızlı olursunuz.

Hint-Avrupa dil ailesi dışında olanlar

Birçoğunuz, Hint-Avrupa dil ailesi dışındaki dilleri de çalışacaksınız. Bu diller İngilizce ile herhangi bir bağlantıya sahip olmak için hiçbir neden içermediğinden daha büyük zorluklar ortaya çıkacaktır. Yine de bu dillerde çok daha eski zamanlardan İngilizceden alınmış birçok kelime bulacaksınız.

Durum yine de tamamıyla umutsuz değil.

Özellikle belli bir bölgeye ait birden çok dili öğreneceksi-

* Nebbish: Zavallı, sersem kişi anlamında. (-ç.n.)

niz. Örneğin Orta Doğu'da birkaç dil ailesi vardır. Bu bölgelerin birden fazla dilini çalışma hakkında gerçekten ciddiyseniz ve eğer ikinci diliniz de birincisi ile aynı dil ailesine aitse işiniz göreceli olarak kolaylaşacaktır.

- Örneğin, İbranice ve Arapça birbirine yakındır. Eğer bu dillerden birini biliyorsanız diğerindeki kelime akrabalığını belirlemek oldukça kolaydır. Gramer de oldukça benzer.

- Bundan başka, Arap İslam kültürü orta çağlarda Güneydoğu Asya, Kuzey Afrika ve tüm Orta Doğu'ya yayılmıştır. Bu yüzden bölgedeki dillerin çoğu Arapça ile aynı dil ailesinden olmasalar bile, hatırı sayılır bir miktar Arapça kelimeye sahiptir. (Bu kelimeleri absorbe etmiştir.)

Arapçadan alınmış bu kelimelerin çoğu hukuk, edebiyat, din, ekonomi ve tarih alanlarındaki kültürel, edebi, bilimsel ya da felsefi içeriklerine ilişkin yeni İslam terimlerini ifade etmek için uyarlanmıştır. Bu Arapça terimler Arapça ile ilgili olmayan Türkçe, Farsça, Urduca, Hindistani, Malezyaca, Endonezyaca ve Swahilice (Afrika'nın çoğunda) gibi dillerde, İslam her nereye yayıldıysa oradaki dillerde genellikle tamamen aynıdır.

İşte yine, nasıl Latince Batı dillerindeki eğitime dayanan konuların temeli ise, Arapça da Müslüman dünyada aynı rolü oynar.

Türkçe, Türkiye'den başlayan Kuzey İran'ın doğusu ve Çin'in batısına uzanan geniş bir coğrafi kuşakta boydan boya konuşulan çok geniş Türk dilleri ailesine akrabadır. Bu diller öğrenmek istemeyeceğiniz kadar size egzotik olabilir. -Özbekçe, Kazakça, Türkmence, Azerice, Uygurca vb. Fakat bir kez Türkçe öğrendiyseniz, Yunanistan'dan Moğolistan sınırlarına kadar uzanan binlerce mille ifade edilen bir alanın ortak dilini öğrenmeye doğru dev gibi bir adım atmış olursunuz.

Doğu Asya dilleri, İngilizce konuşanlar için çok daha anla-

şılmazdır. Japonca ve Çince, İngilizce ya da diğer Batı dillerine göre çok farklı seslerden oluşmuş görünürler. Bazı açılardan öğrenmesi zor olarak nitelenebilirler. Çince (Taylandca ve Vietnamca da öyle) farklı kelimeleri belli etmek için tonlar kullanırlar. Bu bakımdan Mandarin* Çincesinde "Yan" kelimesi, tütün, renk, göz gibi anlamlara gelebildiği gibi sahip olduğu tondaki yükselme, düşme, ani çıkış ve inişlere göre başka anlamlara da gelebilir. Bu da eğer, tonlar için iyi bir kulağa ve belleğe sahip değilseniz kelime öğrenmeyi zorlaştırır. Tek tesellimiz, Çince gramerin çok kolay oluşudur.

Şimdi hiç değilse, işin uzmanları bu dille şu dil ayrı dil ailesindendir, akrabadır dediklerinde neden söz ettikleri konusunda bir parça bilgiye sahipsiniz. Öğrenmek istediğiniz dil zaten bildiğiniz bir dile akraba ise işiniz daha kolaydır. Birkaç dil bilen insanların niçin diğer dilleri öğrenmekte zorlanmadıklarını da anlamaya başladınız. Bu mutlaka çalışmayı gerektirir. Fakat çeşitli dil ailelerinden "arkadaşlarınız" ve deneyiminiz varsa bu daha kolay bir hale gelir.

Önemli noktalar

1. Tüm diller dil ailelerine bağlıdır. Çalıştığınız dil, Roman ya da Alman dilleri gibi yakın [İngilizceye] ailelerden geliyorsa, benzerlikleri araştırın, mutlaka bulursunuz.

2. Bu benzerlikleri bulamazsınız bile (her zaman olmayabilir). Kelimeyi hatırlamanıza yardım edecek bağlantıları kendi aklınızda, imgeleyin. Sonra bu bellek aracını bırakabilirsiniz.

3. İngilizceden uzak ya da tamamen ilişkisiz dillerde; İngilizce ile hiçbir akrabalığı olmayan binlerce kelimeyi hatırlamada bellek numaralarını ve düş gücünüzü daha çok kullanmak zorunda kalacaksınız.

* Mandarin, Çincenin belli başlı şivelerinden birisi. (-ç.n.)

4. Ne kadar çok dil öğrenirseniz gerçek kelimeleri anımsamanıza yardım edecek yapay bağlantıları belirlemede o kadar iyi bir duruma gelirsiniz.

5. Kelimeyi size hatırlatan herhangi birşey güzel bir oyuna dönüşebilir sizin için.

YEDİNCİ BÖLÜM

KELİMELERİN KÖKLERİNİ ARAŞTIRMAK

Önceki bölümde, dil aileleri ve onların arasındaki benzerliklerin nasıl araştırılacağı hakkında konuşarak epey vakit geçirdik. İngilizce sözcükler ve onların yabancı karşılıkları arasında bağlantı kurmakta size yardım eden düş gücünün kullanımından da söz ettik.

Bu bölümde, belleğinizi kullanmayı büyük ölçüde kolaylaştıracak, diller hakkındaki bir gerçeği size göstermek istiyorum. Her dil bileşik kelimelerini o dilin temel basit kelime köklerinden türetir. Bu şu demektir. İlişkisiz ya da yabancı kelimeleri öğrenmenin zorluğu çoğunlukla işin başında, herşey size yeni olduğu zaman ortaya çıkacaktır. Ama yüzlercesini öğrenmeye başladıkça ya da bin tane cebinize koyduktan sonra, daha sonra öğrendiğiniz yeni kelimelerin artan bir oranda, önceden bildiğiniz bu temel kelimelerin köklerine dayandığını farketmeye başlayacaksınız.

Bunun niçin böyle olduğu açıktır. İlk insanlar, özene beze-

ne, yavaş yavaş yeni sesler ve gereksinimleri arttıkça yeni yeni kelimeler türetmişlerdi. Her yeni nesne için "ateş, su, ağaç, yiyecek" vb temel gereksinimleri karşılayacak açıkça birbirinden ayrılabilir kelimelere gereksinim duymuşlardı. Ama insanlar dillerini geliştirmeye ve daha düşünsel kavramlar yaratmaya gereksinim duyduklarında, yeni kelimeler yaratmanın temeli olarak, dilin var olan köklerini kullanmışlardı. Her dil bunu yapmıştır.

Bu yeni kelimeler türetilirken her dil yeni kelime dağarcığının yaratılmasında kullanılan kimi kurallara uyan bazı kalıplar geliştirdi. Diğer bir deyişle, her dilin yeni kelimeler üretmekte kendi kesin kuralları vardır.

Sizin işiniz, öğrenmek istediğiniz dilin gerçekte nasıl işlediğini ve kelimeleri nasıl türettiğini anlamaya çalışmaktır. Cümle kalıplarını kendi başınıza analiz etmek zorunda değilsiniz. Kitaplardan ya da öğretmeninizden bunu öğrenebilirsiniz. Yalnızca, çalıştığınız dilin yeni kelimeleri yaratırken kullandığı bir kalıp ve sistemi olduğunun farkında olmalısınız. Bu tamamen kuralsızdır ve kestirilebilir bir kalıp değildir ama yine de bir kalıptır.

Fikri kapmanıza yardımcı olsun diye, bu işi biz İngilizcede nasıl yapıyoruz gelin bir göz atalım: İngilizcede bazan kelimelerin sonlarına basitçe ekler koyarak onların Almanca köklerinden yeni kelimeler uydururuz.

- Dark (karanlık) sıfatından "darken" (karanlıklaştırmak) fiilini oluştururuz.

- Quick (çabuk) sıfatından "quicken" (çabuklaştırmak) fiilini.

- Bright (parlak) sıfatından "Brighten."

- Strenght (kuvvet) isminden "strengthen", fiillerini oluşturuyoruz.

Kalıbı anladınız mı? İngilizcenin -okulda asla öğretmedik-

leri- kelimelerin sonlarına "-en" ekleterek oluşturulan bazı kelimelerden bize fiil yaptıran bir sistemi olduğunu görüyorsunuz. O zaman eğer İngilizce öğrenen bir Endonezyalı olsaydınız, "bright" kelimesini ilk gördüğünüzde öğrenmekte zorlu bir mücadele verecektiniz ama "brighten" fiilini çok daha çabuk öğrenecektiniz. Çünkü bir kez "bright"ı öğrenmiştiniz. Diğer yandan kalıplar daima işlemez. Small'dan Smallen ya da green'den greenen diyemeyiz. Red (kırmızı)'den redden (kızarmak) dediğimiz halde. Diller, bilgisayarlar, matematikçiler ya da profesörler aracılığıyla değil, insanların toplumda dili kullanma biçimiyle gelişir.

Kelime köklerinin bileşimlerinden oluşan binlerce kelimeye sahibiz: Book, bag, doorknob, icebreaker, fishburger, windbreaker, eyewash, dogfood, candlestick gibi. Bazı kelimeler de basit kökler uzatılarak oluşturulmuştur. Life (yaşam) lively (canlı), living (yaşama, yaşayan) liven (canlandırmak), live (yaşamak) lifeless (cansız) vb.

Bunlar eski Alman dilleri sisteminden İngilizceye geçmiş kelime yapmanın basit örnekleridir. Fakat bizdeki kelime türetme biçiminin çoğu, Latince ve Fransızcayı kullanarak gerçekleşir.

Örneğin writing (yazma, yazı), writer (yazar), rewrite (tekrar yazma), writings (yazılar) vb gibi kelimelere ilişkin her gün eski, Anglo-sakson "write" kökünü kullanıyoruz. Fakat yazı kavramına ilişkin soyut ya da daha karmaşık kelimeler türetmek istediğimizde "write" için kullanılan Latince kök "scribe"ye dönüyor ve bu köke yine Latince önekler ekliyoruz. Böylece, basit yazma fikrinden gelen daha karmaşık kavramları, oluşturduğumuz farklı kelimelerle karşılıyoruz.

inscribe harfi, harfine içine yazmak,
describe hakkında yazmak
subscribe altına yazmak

(ya da sign up to yani imzalamak
veya, I subscribe to that idea cümlesinde olduğu gibi kabul etmek.

prescribe harfi harfine, ilk ya da önce yazmak (ya da bir hastaya yazılan reçete (prescription) gibi yetkiyle yazılmış bir yazı anlamında, başlangıçta yazılmış anlamına gelir.)

transcribe Bir yerden bir yere yazmak demektir. Bir sistemden diğerine: stenografi'den normal el yazısına çevirmek gibi.

proscribe İleri yazmak (başa yazmak, ilan etmek ya da yasaklamak anlamlarına gelir.)

consribe birlikte yazmak. (Bir listedeki yazılı isimleri diğer isimlerle birlikte yazmak gibi)

ascribe Bir yere doğru yazmak. (Birine birşey atfetmek gibi.)

Almanca, Rusça ya da diğer bazı dillerde, bu işlem daha az yanıltıcıdır. Çünkü onlar "write" için kendi günlük kelimelerini kullanır ve subscribe, transcribe vb. Soyut sözcükleri oluşturmak için bizim yaptığımız gibi yabancı kökler ve yabancı önekler yerine kendi öneklerini eklerler.

- Almancada schreiben -to write- kelimesini kullanarak şunları elde ederiz.

zuschreiben - to ascribe: zu = to
einschreiben - to register; ein = in
vorschreiben - to prescribe; vor = first, before
ausschreiben - to advertise, write out = aus = out
aufschreiben - to write down; auf = on, onto
beschreiben - to describe; be = to cause
umschreiben - to transcribe; um = around, about

Bu arada sırası gelmişken, Almancadaki "schreiben" ile Latince "scribe" arasındaki benzerliği farkedebildiniz mi? Bu tesadüfen değil. Her ikisi de Hint-Avrupa dili olduğundan, bu kelime kökünü paylaşırlar.

Rusçada "to write" anlamına gelen "pisat" sözcüğünü kul-

lanarak şunları türetebiliriz:

opisat' - to describe; o = about
perepisat' - rewrite; pere = over
podpisat' - to subscribe; pod = under
pripisat' - to ascribe; pri = to
nadpisat' - to inscribe; nad = above, over
vypisat' - to write out, prescribe; vy = out
zapisat' - to write down, register; za = down

Şimdi kelimelerin nasıl yapıldığını görebiliyorsunuz. Bir kez o temel kelimeyi öğrenince, ondan daha karmaşık bir kelimenin nasıl yapılabileceğini belirleyebiliyorsunuz. Kuşkusuz, o kelimeyi öğrenmek için yine çalışmak zorundasınız. Hiçbir sistem tamamen kestirilebilir değildir. Her birinin birçok düzensiz kuralları vardır. Fakat öğrenme işi, belleğinizi çalıştırabildiğiniz oranda daha kolay bir hale gelir. Çoğu Hint-Avrupa dilleri, daha karmaşık kavramları yaratmak için temel kök ve önekleri birleştiren bu sistemi kullanırlar.

İngilizcenin yaşayan bir dil olduğunu hatırlatmaya gerek yok sanıyorum. Birçok sözcük evrim geçirmiştir. Bu yüzden sözcükler ilk ortaya çıktıklarında kendilerine yüklenen anlamları harfi harfine taşımazlar. Manufacture kelimesini incelediğinizde harfi harfine, "el yapımı" manu -el ve facture- yapım, anlamına gelir. Çünkü eski günlerde birşeyi manufacture'lediğimizde onu el ile yapardık.

Fakat bu kelimenin temel anlamının yine de aynı kaldığını görebilirsiniz. Bu kelimelerin nasıl ayrılıp incelenmesi gerektiğini bilirseniz, o kelimeleri daha çabuk öğrenirsiniz -özellikle yabancı biri olarak İngilizceyi öğreniyorsanız.

Burada önemli olan bir nokta var ki, o da kelimelerin bazı keyfi anlamları taşıyan anlamsız hecelerden oluşmuş karmaşık bir yapı olmadıkları. Bir dil organik olarak bir ağaç gibi büyür. Bu yüzden kelimelerin birbirleriyle akraba olmaları ya da

birbirinden türemeleri doğaldır. Anlamsız yeni sesler yaparak ona bir anlam vermiyoruz. Neredeyse, her zaman yeni sözcükleri yaratmak için var olan sözcüklerden yola çıkıyoruz.

Amerikalı ya da İngiliz bir bilim adamı yeni bir makine icat etse ona bu bir gropsmaflupyim'dir diye isim vermeyeceğine bahse girerdim. Niye? Çünkü kelime İngilizce değil. Hatta benzemiyor bile. Böyle bir makine icat etmesi ona, gökten bir isim uydurma hakkını vermez. Niçin? Çünkü bu bilim adamı, sizin alışkın olduğunuz, dilin var olan köklerinden yeni kelimeler üretmek kuralını bozuyor. Üstelik bu ismi hiç kimse hatırlayamayacak. Ticari başarı yolu da pek görünmüyor.

Fakat o bilim adamı onu bir transtactomarpholator, diye adlandırsaydı, İngilizcede kullanılan Yunan ve Latin köklerinden bu kelimeyi türettiğiniz halde, onu hemen İngilizce olarak kabul edecektiniz.

Unutmayın ki, her dilin bir çeşit kelime üretme sistemi vardır. Araştırın onu. Eğer böyle bir sistem olmasaydı çocuklar kendi dillerini öğrenemeyeceklerdi.

Önemli noktalar

1. Her dil karmaşık kelimeleri o dile ait temel köklerden oluşturur.
2. Yüzlerce ya da daha çok kelime öğrendikten sonra, yeni biçimlerde eski kelime dağarcığınıza sızmaya başlayan tanıdık kökleri farketmeye başlayacaksınız.
3. Sonuç olarak, yeni öğrendiğiniz dilin kelime dağarcığının büyük bir bölümü önceden bildiğiniz kelimelere dayanacaktır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

"KELİMELER, KELİMELER, KELİMELER..."

Bir yabancı dili çalıştığınız zaman gerçekten öğrenmeye gereksinim duyacağınız sadece iki şey vardır: Kelimeler ve bunları nasıl birleştireceğiniz.

(Demek ki, Eyfel Kulesini kurmak için gerekli olan şey, biraz civata, kirişler ve yer. Oldukça yeterli.) Kelimeleri -kayda değer bir miktar- öğrenmeksizin bir dili öğrenemezsiniz. Kelimeleri ezberleme, bu kelimeleri nasıl kullanacağınızı belirleyen dilbilgisi kuralları dil çalışmasını gerçekten usandırıcı yapabilir. Size, kelimelerin mümkün olduğu kadar kolay ve zahmetsiz bir şekilde nasıl öğrenilebileceğini göstermek istiyorum.

Bir dil çalıştığınız zaman kaç tane kelime öğrenmek zorundasınız? Bu ne söyleyeceğinize ve ne anlayacağınıza bağlı. Bir yabancı ülkede rahat hareket etmek ve temel gereksinimleri karşılamak için birkaç yüz kelime yeterlidir. Genel konularla ilgili basit bir konuşmayı yürütmek için yaklaşık ikibin kelimeye gereksinim duyacaksınız. İnsanlarla, şöyle ciddi bir ko-

nuyu konuşmak ve bir gazete okumak için en az beşbin kelime bilmeniz gerekir.

Rakamların üzerinde fazla durmayın şimdi. Her düzeyde en önemli şey, bildiğiniz kelimeleri tamamen kullanmaktır.

Kelime ezberlemek için kullanılan geleneksel yol, bir tarafında yabancı sözcükler karşılarında da İngilizce anlamlarının bulunduğu bir liste kullanmaktır. Sayfanın bir kenarını kıvırırsınız, ezberleyerek, kendinizi test ederek, hepsini tamamen bildiğinizi düşünene kadar, aşağıya doğru devam edersiniz.

Bir listenin en büyük dezavantajı, sizi bir parça yanıltmasıdır. Listedeki bir kelimenin ne anlama geldiğini anımsarken, aslında o kelimenin ne anlama geldiğinden çok hangi kelimenin hangisinden sonra geldiğini hatırlarsınız. Ya da hangi kelime listenin en üstüne yakın onu hatırlarsınız. O kelimeyi listede başka bir yere koyun, o zaman ne anlama geldiğini artık hatırlayamazsınız.

Kelime ezberlerken ben size liste yerine kelime kartları kullanmayı öneriyorum. Kelime kartları, kelime listesinin bir çeşididir aslında ama ondaki dezavantajlar bunlarda yoktur. Üstelik avantajları vardır.

Önce kelime kartlarının nasıl olduğunu anlatayım size. Üç santimetre eninde yedi santimetre boyunda, bir tarafında yabancı kelime, bir tarafında da İngilizcesi yazılmış küçük kağıtlardır.

Üzeri yazılmış hazır kelimeli kartları satın almayın. Çünkü bunlar hem pahalıdır hem de sizin istediğiniz kelimelerin üzerlerinde yazılmış olma olasılığı düşüktür. Kartlarınızı yaparken kelimeyi ikinci yüze ters yönde yazın ki, anlamı görmek istediğinizde kartı sadece yukarıdan aşağı doğru çevirmeniz yeterli olsun. Boş kartları bulamazsanız kağıtları o boyutlarda keserek kendi kartlarınızı yapın.

Kelime biriktirme ve ezberlemedeki bir teknik olması açı-

sından bu kartların yararları şunlardır:

- Kartlarınızın sırasını değiştirebilirsiniz. Bu da, artık onların anlamını sadece listedeki yerinden hatırlama gibi birşey olmayacağı anlamına gelir.

- Bir yeni dersin kelimelerini öğrenirken bazı kelimeleri çok çabuk öğreneceksiniz. Bunları daha tam anlamıyla ustalaşmadığınız kelimelerin arasından çıkarın. Böylece, daha zor kelimeleri daha az sayıda kelime içinde ezberlemek için yoğunlaşabilirsiniz.

- Hatırlamıyor göründüğünüz kelimeleri (bunlar sık sık bakılan bir yığın olacak) aynı destede tutmalısınız.

- Bir lastikle bu kelimeleri bir araya getirin. Böylece otobüste, dişçinin bekleme odasında ya da biraz zaman geçirmek zorunda olduğunuz herhangi bir yerde bu kelime tomarını ezberlemek için çalışabilirsiniz.

Kelime ezberlemekte üç adım vardır:

- Anımsatıcı şeyler bul. (Bellek numaraları)
- Kelimeleri yüksek sesle oku.
- Giderek hızlanmaya çalış.

Anımsatıcı şeyler bul!

Herşeyde olduğu gibi kelime ezberleme işinde de, işlemi kolaylaştırıcı teknikler vardır. Daha önceki bölümlerde kelime türetmenin nasıl olduğu konusunda epeyce konuştuk. İngilizce kelime ile ezberlediğiniz kelimeler arasında bir benzerlik kurabilirsiniz. Tıpkı dil aileleri bölümünde bahsettiğimiz gibi, yeni öğrendiğiniz dilde önceden bildiğiniz bazı kelimelerle benzerlik kurabilirsiniz -kelime kökleri bölümünde belirttiğimiz gibi- ya da ezberleyeceğiniz kelime size, kelimenin aklınıza girmesine yardım edecek muhtemelen ilişkisiz birşey getirebilir. Bunu yaparken kelimeyi size hatırlatan bir imge yaratın.

Gittikçe hızlan

Kelime kartlarınızı belli bir hıza erişene kadar tekrar edin. Kelimenin anlamını hatırlamadan önce her bir kelime önünde eğer bulmaca çözer gibi kalırsanız bu gerçekte yeterli bir hız değildir. Unutmayın ki, düşünmek zorunda kalmadan kelimeyi hemen hatırlayacağınız bir düzeye erişmeye çalışıyorsunuz.

Yabancı kelimeden İngilizceye neredeyse otomatik olarak gidebileceğiniz bir noktaya ulaşmayı istiyorsunuz. Bu entellektüel bir alıştırma değildir. Ezbere okuma yolu ile kendiliğinden dil reflekslerini oluşturmayı öğreniyorsunuz.

Önce mutlaka kelime kartının yabancı kelime yazılı tarafıyla başlayın. Bu gerçekten öğrenme sürecinin en kolay bölümüdür. Yapmak zorunda olduğunuz tek şey yabancı kelimenin ne anlama geldiğini hatırlamaktır. İşte bu noktada bellek numaraları [anımsatıcı şeyler] çok önemlidir.

Yabancı kelimeyi tanımakta ve anlamını öğrenmekte bu numaralar size yardım ederler. Kelimeyi tanımaya başladıktan sonra, artık bellek numaralarına gereksiniminiz yoktur. Artık kelimeyi düşünmek zorunda olmadığınız yere ulaşmak istiyorsunuz.

Yabancı kelimeleri tam anlamıyla öğrendikten sonra, kartları ters çevirin ve İngilizceden yabancı kelimeye doğru ezberlemeye başlayın. Bu genellikle daha zordur. Çünkü bu kez yabancı kelimenin ne olduğunu tam olarak hatırlamak zorundasınız.

Fakat en azından, daha önce o kelimenin İngilizcedeki anlamını hatırlamaya çalışırken birkaç kez görmüş ve yüksek sesle söylemiştiniz.

Daima kartların iki tarafını da çalışın. Önce yabancı dilden İngilizceye sonra İngilizceden yabancı dile. Sadece tek taraflı çalışma iyi değildir. Bazı nedenlerden dolayı beyin bunları farklı işlemler olarak algılar. Bir yönlü ezberleme diğer yönden de ezberi garanti edemez size. Yabancı dilden İngilizceye

gidiş pasiftir. Burada, sadece anlamın aklınıza ne kadar hızlı gireceğini görmek isteyebilirsiniz. İngilizceden yabancı dile gidiş *aktif* bir süreçtir ki; bu yabancı bir dilde düşünmek için beyninizi çalıştırma işlemidir. Kartları sadece bağımsız tek başlarına olan kelimeler için kullanmayın. Bir iki kelimeden oluşan kalıpları ya da özellikle öğrenmeyi istediğiniz ifadeleri de bunlara yazın ve ezberleyin. Kelimelerle ilgili hatırlamayı istediğiniz özel biçimler ya da kuralsızlıklar vb şeyleri kartın üzerine bilgi olarak eklemeyi ihmal etmeyin.

Kelimeleri öğrenmek bu yeni kelimelerden cümleler kurmaya yardımcı olur. Bu da yeni kelimeleri daha somut bir hale getirir. Aynı zamanda, daha önceden bildiğiniz diğer kelimeleri de kullanabilirsiniz. Cümle yapısını da pekiştireceksiniz böylece.

Her fırsatta geriye dönün ve önceden öğrendiğiniz kelimeleri gözden geçirin. Sık sık kullanmadığınız kelimelerin bazılarını, unutmuş olduğunuzu farkedeceksiniz. Eski kartları gözden geçirdiğinizde bunları eskisinden daha hızlı, baştan sona bitirdiğinizi de farkedeceksiniz. İşte bu -öyle olmadığını düşünseniz bile- ilerleme kaydettiğinizin kesin bir işaretidir.

Bu kelime kartlarını yapmak ve onları çalışmak ezberleme işinin en önemli, dil öğrenme işinin de gerekli bir parçasıdır. Unutmayın, aklınıza yepyeni bir dil sokmaya çalışıyorsunuz. Roma bir günde inşaa edilmedi. Paris, Madrid, Tokyo ve Moskova da.

Önemli noktalar

1. Ev yapımı kelime kartları kelime ezberlemekte en mükemmel tekniktir.
2. Yeni kelimelerin anlamlarını pekiştirmek için bellek numaralarını kullanın.

3. Önce yabancı dilden İngilizceye sonra İngilizceden yabancı dile doğru çalışın. Tek yönden kelimeyi bilmek diğer yönden de bilmek demek değildir.

4. Kelimeyi gördükçe, yalnızca içinizden okumayıp yüksek sesle söyleyin. Gözlerinizi olduğu gibi kulaklarınızı ve ağzınızı da bu işe karıştırın.

5. Pasif olmayın. Yeni öğrendiğiniz kelimeyi kullanarak kendi kendinize küçük cümleler yapın. Yeni kelime dağarcığınızdan en fazla düzeyde faydalanın.

DOKUZUNCU BÖLÜM

KELİMELERİ YAN YANA GETİRMEK

İlk birkaç derste kitabımız gramer üzerinde hiç durmadı. Günlük diyaloglar bir dili öğrenmeye başlamakta oldukça popüler bir yoldur. Genellikle gideceğiniz yabancı ülkede hemen konuşacağınız türden basit diyaloglar ezberlersiniz. Fakat bunu ezberlerken farkında olmadan grameri de öğreniyorsunuzdur. Yabancı dilin dilbilgisi kalıpları bilinçaltı yolu ile beyninize yerleşir.

Bir kez bu konserve cümlelerden bazılarını ezberlerseniz onları uykunuzda bile söyleyebilirsiniz. Yeni cümleler kurmak için kelimeleri diğer kelimelerle değiştirebilirsiniz. İstasyon nerededir? (Havaalanı, otobüs durağı, otel vb.)

Bu ilk düzeydeki diyalogların yararlı ve basit olması gerekir. (Sık sık karşınıza çıkabilecek türden) Derslerinizin bu seviyelerinde konuşuyor olacağınız şeyler sizi hayal kırıklığına uğratmasın. Çünkü bu seviyedeki konuşma, genellikle, isminiz, nasıl olduğunuz, nereli olduğunuz, havaalanına nasıl gi-

deceğinizle sınırlı olacaktır.

Konuşmalar hükümet koalisyonunun dağılıp dağılmadığı ya da dış ticaret açığının enflasyonu nasıl etkilediği gibi, felsefi konulara girene kadar beklemek zorundasınız. Herşeyin bir ilki vardır.

Dil çalışmanızın bu seviyesinde nezaket sözlerini ve ifadelerini de öğrenmeye hazır olmanız gerekiyor. Yabancılar zarif ifadeleri seviyorlar. Bizim İngilizcede yaptığımızdan daha çok bu ifadeleri kullanıyorlar. Ondan da önemlisi, bu çeşit zarif ifadeler, söyleyecek birşey aklınıza gelmediği zamanlarda kullanabileceğimiz çok iyi dolgulardır. Ya da onları konuşmalarınızın arasına aldığınızda dili olduğundan daha çok biliyor görünürsünüz.

Başlangıçta kendi kendinize çok fazla cümle kuramayacaksınız. Bu bir küçük konuşma düzeyidir. Hoş geldiniz, nasılsın? İyiyim, aileniz nasıl? Amerikalı mısınız? Paris'te ne kadar süre bulundunuz? Hiç boğa güreşi gördünüz mü? Sandviç kaç lira? vb.

Bu malzeme sizin için çok önemli olacak. Size daha önce söz ettiğim aktör haline gelişin ilk adımıdır bu. Sanki Akademi Ödülünü almak bu konuşmalara bağlı imiş gibi, onları durmadan tekrar etmelisiniz. Gerçekten daha önce de bahsettiğim gibi bu yabancıyı oynamaya çalışmak eğlenceli olabilir.

Yeni sesleri abartmanız, yeni yabancı kişiliğinize bürünmeniz mutlaka gereklidir ama bu çalışmanın önemli noktası, sizin ikinci doğalınız olana kadar diyalogları beyninize yerleştirmesidir. Bu kalıpları hiç düşünmeden tekrarlayabilmelisiniz.

Bu kalıpları birçok kez tekrarladıktan sonra -diğer bir kişi ile karşılıklı çok daha yararlı- o dilde artık düşünmeye başlamış olacaksınız. Evet, çok zor konularda düşünemeyeceksiniz. Yeni maharetlerinizi denemek için hemen konferans sa-

lonlarına ya da üniversitelere koşmayın sakın! Onun da zamanı gelecek. Fakat şu anda bile yabancı bir dilde sorular soruyor ve ona uygun yanıtlar veriyorsunuz. Yani, o dilde şimdi artık düşünebiliyorsunuz.

O dilde düşünmeye başlamak için bir dili ne kadar zamandır bilmek gerekir? Bir yıl, iki yıl, neredeyse tüm ömür boyunca... Hepsi yanlış. Gerçekte birkaç hafta içinde o dilde düşünmeye başlayabilirsiniz. Bunu yapıp yapamayacağınız, teyple çalışmanıza, dil çalışmasında her gün harcadığınız saatlere, yani size bağlıdır.

Eğer gerçekten, hatırı sayılır bir derecede dinler, kendi kendinize cümleleri tekrar ederseniz beyninizde kelimelerin yüzdüğünü hissedeceksiniz. Geceleyin yatarken -hatta uykunuzda bile- kendinizi o kelimeleri tekrar ediyor olarak bulacaksınız. Uykunuzda bile bunu tekrar ediyor olmanız dilin aklınızda yer ediyor olduğunun büyük bir işaretidir.

Dili kullanmak için o dilden çok fazla şey bilmenize gerek yoktur. Bir dereceye kadar bu, sizin çalıştığınız kitaba ve öğretmeninizin öğretme yöntemine bağlıdır. Önemli olan kitabınızın içinden nasıl olursa olsun bulduğunuz cümlelerden diyaloglar kurmanızdır. Örneğin havaalanı nerededir diye bir diyalog varsa, havaalanının nerede olduğunu sorarak ve yanıtlayarak başlayabilirsiniz çalışmaya. Bunun doğrudan kitaptan alınmış konserve bir diyalog olduğuna aldırmayın. Mesele, o dilde bir soru soruyor, anlıyor ve onu yanıtlıyor olmanızdır. Bir dilde düşünmek işte böyle birşeydir. Yapabildiğiniz kadar sık bu diyalogları çalışın. Ayrıca, zaten bildiğiniz cümle kalıplarında yeni kelimeler kullanarak alıştırmalar yapmanız da gerekir. Alıştırma yapmak dediğimizde, şunları demek istiyorum:

- Kurşun kalem nerededir? (Where is the pencil?)
- Kurşun kalem masada mı? (Is the pencil on the table?)

- Masadaki nedir? (What's on the table?)
- Amerikan kitabı mı? (Where's the book?)
- Kitabın üzerindeki kurşun kalem midir? (Is the pencil on the book?)
- Adım John'dur (My name is John.)
- Sen John musun? (Are you John?)
- O John mu? (Is he John?)
- John nerede? (Where is John?)
- John Amerikalı mı? (Is John an American?)
- Onun adı ne? (What's his name?)
- *Onun adı John mu? (Is his name John?)*
- Ben John muyum? (Am I John?)
- O Amerikalı mı? (Is he American?)
- Kitap Amerikalı mı? (Is the book American?)
- John nerede? (Where is John?)
- *John masada mı? (Is John on the table?)*

Bu çok basit gibi görünebilir size ama öyle değildir. Çünkü tüm bunlar bir yabancı dili konuşmaya başladığınız anlamına gelir.

Her yeni bölümle birlikte, eskiden öğrendiğiniz cümlelerin *içine karıştırabileceğiniz*, alıştırma *yapabileceğiniz* yeni kelimeler öğreneceksiniz. Gittikçe, duyma, anlama ve yeni cümleler yapabilme sürecinde daha rahat bir hale geleceksiniz.

Kayıt özelliği olan bir teyp kullanmak

Şimdi teyp hakkındaki eski işimizi tekrar gündeme getiriyorum. Bir teyp ve boş kasetler alın. Çünkü, sürekli, tekrar tekrar çalışacağınız malzemeyi dinlemeniz gerekir.

İşte teybi nasıl kullanacağınız: Önce genel olarak ne söylediğini tam izleyebilene kadar, birkaç kez kaseti dinleyin.

Sonra, her bir cümleyi tek tek dinleyin. Her cümleden son-

ra teybi "pause" durumuna getirip, az önce duyduğunuz cümleyi yüksek sesle tekrarlayın. (Bazı kasetlerde cümleyi tekrar etmenize yetecek kadar boşluk zaten vardır.) Cümleyi söylerken zorlanıyorsanız, aynı cümleyi tekrar dinleyin ve yine tekrar edin. Cümleleri rahat bir şekilde tekrar edebildiğinizi hissedene kadar teyple çalışmayı bu şekilde sürdürün. Utanabileceğinizi ya da bunun daha çok on yaşında bir çocuğa uygun gibi göründüğünü düşünebileceğinizi biliyorum. Fakat inanın bana bu çok işe yarıyor.

Bunun nedeni, kaseti dinlediğiniz zaman kulağınızı çalıştırıyorsunuz. Beyniniz onları çevirmeden yabancı kelimeleri anlamaya başlıyor.

Size bir teyple dinleme ve tekrar etmenin ne kadar önemli olduğunu anlatamam. Başka hiçbir teknik bunun kadar hızlı, bir dili size konuşturtamaz ve anlamanızı sağlatamaz.

Eğer o yabancı dile ait hiç kaset bulamazsanız sizin için boş bir kasete derslerinizi ya da diyalogları kaydedebilecek birisini bulmaya çalışın. Daha da olmazsa kendiniz bunları okuyarak kaydedebilirsiniz. (Bu aksanınız için iyi olmayacak mutlaka çünkü başlangıçta aksanınız anadilinizin fazlasıyla etkisi altındadır.) Yine de hiç yoktan iyidir. En azından dinliyor, anlıyor, tekrar ediyor, ve konuşuyor -en önemli alıştırma- olacaksınız.

Önemli Noktalar

1. Kitabınızdaki diyalogları çalışarak dili hemen kullanmaya başlayabilirsiniz.

2. Bir teyp yardımıyla, rahat bir biçimde yapabilene kadar, cümleleri, diyalogları dinleyip tekrar edin. Bu işlem bir yabancı dili öğrenebilmek için yapılabilecek en iyi şeylerden birisidir.

3. Cümleler ezberlemek dil kalıplarını size öğretmekten başka bunların aklınızda kalmasına da yardım eder.

ONUNCU BÖLÜM

GRAMER

Gramer eğlenceli olabilir mi? Eh, belki. En azından ilginç olabilir.

Hepimiz okuldayken gördüğümüz İngilizce dilbilgisi derslerinde nasıl sıkılarak oturduğumuzu hatırlarız. Bu yüzden gramerin ilginç olabilmesi bile düşünülemez değil mi? Fakat yabancı bir dilin gramerini öğrenmek farklı birşeydir. Gramer dilin iskeletidir. Bir dil temelde iki şeyden oluşur:

Birisi, dilin elbisesi ve kasları olan kelimeler, diğeri herşeyi birlikte tutmaya yarayan kemiklerin görevini gören gramer.

Nasıl konuşacağınızı öğrenmek için hiçbir zaman gramere gereksinim duymamıştınız. Konuşmaya başladığınızda zaten grameri biliyorsunuz. Ama grameri nasıl öğrendiniz? Kesinlikle kitaptan değil. Anne babanız da sanırım oturup gramer öğretmedi size. Demek ki siz bunu sadece duyarak öğrendiniz.

Gelin biraz da küçük çocukların kendi dillerini nasıl öğren-

dikleri üzerine kafa yoralım. Bu, her birimizin kendi anadilimizi nasıl öğrendiğimiz hakkında da bize bazı ipuçları vermesi bakımından çok önemlidir. Bunu analiz etmek bize bir yabancı dilde nasıl ilerlenebileceği hakkında önemli fikirler verecektir.

Çocukların dili nasıl öğrendikleri üzerinde uzmanlar arasında yapılan sonu gelmez tartışmalar vardır. Bir zaman için, birçok uzman çocukların duydukları şeyleri sadece tekrar ederek konuştuklarını savunuyordu. Bu teori bir bakımdan çocukların küçük teypler olduğunu, bu şekilde konuşmayı öğrendiklerini varsaymış oluyor. Çünkü teoriye göre çocuklar bir cümle duyarlar ve bir zaman sonra aynı cümleyi değişik şartlar altında tekrar söylerlerdi.

Ama biraz düşünürseniz -ya da eğer kendi çocuğunuz, küçük kız ya da erkek kardeşinizle biraz zaman geçirdiyseniz- bu teorinin tamamen doğru olmadığını bilirsiniz. Çünkü iki yaşındaki bir çocuk bile bazı gramer kurallarını bilir. Bilinçsizce hiç "I singed* a song" diyen bir çocuk duydunuz mu?

Bu çocuk böyle bir ifade hiç duymuş mudur? Hayır asla. Çünkü beş yaşından büyük hiçbir Amerikalı çocuk böyle birşeyi söylemezdi.

O zaman niçin söyler böyle birşeyi? Çünkü o, kısacık yaşamında kendi dilbilgisi kurallarını kestirebilmeye yetecek kadar cümle biliyordu zaten. Eğer past tensi -geçmişte olup bitmiş şeyleri anlatmakla İngilizce gramerde kullandığımız bir terim- kullanıyorsanız, kelimenin sonuna "-ed" eklemenin gerektiğini çocuk tahmin etmiştir. Çocuğun bilebilecek kadar haşır neşir olmadığı şey düzensiz fiillerdir. Yani kurallara uymayan fiiller. Çocuk "I walked the dog" ya da "I slammed the door", "It rained a lot yesterday" gibi cümleleri duymuş oldu-

* Sing: düzensiz fiillerdendir. Past hali sang'dır. I sang a song denmesi gerekir. (-ç.n.)

ğundan aynı şeyi "I singed a song"da da yapabileceğini varsaymıştır.

Başka bir örnek; yine küçük bir çocuk* "My cat cought three mouses" diyebilirdi. Şimdi bu çocuk daha önce hiç "mouses" diyen birisini duymamıştı.

Ama, birden fazla birşeye sahip olunduğu zaman sonuna bir "s" koyma kuralını aynen kapmıştır. Bu yüzden kimsenin ona söylemediği bir kuralı uygulayabiliyor.

Bir çocuğun kendi anadilini öğrenme yöntemi oldukça iyi bir yöntemdir. Aslında küçük bir çocuksanız bir dili ondan daha iyi öğrenmenin yolu yoktur. Uygulamada da çok zahmetsizdir. Ama ne yazık ki bizler için bu yol biraz gerilerde kaldı! Niçin? Çünkü herşeyden önce bir çocuğun konuşma gramerini bu şekilde doğru bir biçimde öğrenmesi 4-5 yıl alır. Bütün işi gücü bırakıp, tamamen dile gömülme tipi öğrenme için sizin zamanınız yok. Hepimizin yapacak yeteri kadar işimiz var, bu zamanlarda. İkinci olarak, bir yetişkin için binlerce cümleyi dinleyerek ve sonra bu örneklerle gramer kurallarını kestirmeye çalışarak bir dili öğrenmek çok daha fazla zahmetli bir iştir. Bunun daha kolay yolları olmalıdır. Gerçekten de vardır. Yetişkinler olarak mantığımızın gücünü, beyinlerimizin avantajını kullanabiliriz. Grameri, çocukların yaptığından çok daha sistemli bir yolla öğrenebiliriz. Örneğin birisi diyebilir ki: "Tamam şimdiki zamanda böyle bir cümle olursa bunu geçmiş zaman yapmak için, yapacağım tek şey şu şu'dur." (dile bağlı olarak)

Haydi şimdi teyple çalışmaya geri dönelim. Onsuz sokağa çıkmamanız gerektiğini zaten söylemiştim. Kas, leri dinleyerek, cümle ve söz gruplarını ezberleyerek çok zaman geçirmeniz gerekir.

* Mouse: Fare demektir. Ama mouse'un çoğulu mouses değil mice'dır. Çoğulu düzensiz olan kelimelerdendir. (-ç.n.)

Artık kasetlerin niçin bu kadar önemli olduklarını anlamanız gerekiyor. Kaseti dinlemek -daha az gelişigüzel bir yolla- çocuk olmanın, günboyu çevresinde gevezelik eden yetişkinleri dinlemenin yetişkin olunduğundaki karşılığıdır. Bu beynimize dil kalıplarını daha düzenli bir biçimde yerleştirir ve böylece o cümleler ikinci anadil olmaya başlarlar. Bu kalıplar beyninize kazındıktan sonra onlarla nasıl oynayacağınızı, kalıplar üzerinde nasıl çeşitlemeler yapabileceğinizi öğrenebilirsiniz.

Eğer eski moda yolla bir yabancı dil öğrendiyseniz, fiil çekimlerinden oluşan upuzun listeleri -karşılıklı konuşma becerisi olmaksızın- nasıl öğrenmek zorunda kalmış olduğunuzu hatırlarsınız. (Çok sıkıcı ve o kadar da yararlı olmayan birşey.)

Modern bir kurs onları daha iyi kavramanız için her seferde bir kez olmak üzere bir iki cümle kalıbını size öğretir. O zaman dilbilgisi kuralları hakkında birşeyler öğrenebilirsiniz.

Bu kurallar dili manipüle etme (bu, dilbilimcilerin çok sevdiği bir sözcüktür; öğrenmiş olduğunuz kelimelerin anlamlarını değiştirmek için gramer ile oynama anlamında kullanılır) olanağını verir.

Grameri öğrenmek biraz araba sürmeyi öğrenmek ya da karmaşık bir makineyi kullanmak gibidir. Üçüncü viteste yokuş aşağı nasıl gidileceğini bilmek eğer birisi size göstermişse, güzel birşey olabilirdi. Ama hiç kimse, bu kişi arabanın tüm bölümlerini manipüle etmedikçe onu araba sürmeyi biliyor diye düşünmez. Diğer vitesleri, frenleri, arabada gerçekten kendinizi rahat hissedene kadar birçok önemli şeyleri de öğrenmeyi isteyeceksiniz.

İşte bu, dilde de aynıdır. Birçok kelime ve cümle öğrenebilirsiniz ama bu kelimeleri birçok değişik biçimde nasıl kullanacağınızı, onları tamamen nasıl değiştireceğinizi öğrenene

kadar kendinizi dili iyi biliyor diye düşünemezsiniz. Çünkü dili nasıl "kullanacağınızı" gerçekten bilmiyorsunuz henüz.

Bizler, grameri, nasıl doğru konuşulacağına ilişkin birşey olarak düşünme eğilimindeyizdir. Fakat gramer kuralları aslında insanları doğru konuşturmak için tasarlanmamıştır. İnsanlara bu kuralları açık ve doğru bir biçimde kendi aralarında kullandırmak için tasarlanmıştır.

Gramer kuralları, kestirme yollar ya da kelimeleri bir araya getirmekte size yardımcı olan işletim kurallarıdır. Bir kelimenin nasıl çoğul yapılacağını ya da birşey yapıyorum yerine birşey yaptım'ı nasıl diyeceğinize ilişkin kendi kendinize zahmetli bir karara varmanızın saçmalığından sizi kurtarır.

Eğer bir yabancı İngilizce öğreniyor olsaydı İngilizce fiillerin nasıl kullanılacağını öğrenmek zorunda kalacaktı. I go to London (Londra'ya giderim ya da gidiyorum) I went to London (Londra'ya gittim) He would have gone to London (Londra'ya giderdi ya da gitmiş olurdu) Were they going to London (Londra'ya gidiyorlar mıydı?) When will she go to London (O ne zaman Londra'ya gidecek?) You have gone to London (Londra'ya gittin) Teyple bu cümleleri iyice çalıştıktan sonra sanki araba tutmuş gibi bir hisse kapılacaksınız ama inanın bana, to go fiilinin birçok çekim halini ve nasıl kullanacağınızı da öğrenmiş olacaksınız.

Eğer kelimelerin nasıl birleştirileceğini tam olarak bilmiyorsanız dev gibi kelime listelerinin fazla bir yararı olamaz size.

Kaba bir biçimde, temel gereksinimlerinizi anlatabilecek kadar kelime öğrenip, konuşabilirsiniz. Ama burada amacınız bir mağara adamı gibi konuşmak olmamalı. -"He go London", "Give food"- siz ortalama eğitimli bir insan gibi konuşabilmeyi umuyorsunuz. Bu da, kelimeleri bir araya getirmeyi -ya da gramer dediğimiz şeyi- bilmek anlamına gelir.

Grameri öğrendiğiniz zaman dilin içine girersiniz. O ülkenin insanlarının gerçekte kendilerini ifade etmekte akıllarını nasıl işlettiklerini kestirmeye başlarsınız. Gramer, girdiğiniz bu yeni dünyaya açılan kapının anahtarıdır. Her dilin kendine özgü *yapı taşlarını size anlatır. İçinde Fransızların, Arapların,* Rusların düşündükleri kavramları içinde barındıran bir şifredir gramer.

Öğrenme işimizin bu bölümüne daha yakından bakmanızı istiyorum. Bizim İngilizcede fazla üzerinde durmadığımız kelimelerin oluşumundaki kimi farkları yabancıların nasıl titizce önemsediklerini ya da İngilizcede bizim ifade etmekte özen *gösterdiğimiz ayrımları onların hiç önemsemediklerini* görünce çok şaşıracak belki de büyüleneceksiniz. Bazı örnekler vereyim:

Rusça, Fransızca, Türkçe ya da diğer birçok dilde kendi hakkımda (birinci tekil şahıs) sizin hakkınızda (ikinci tekil şahıs) ya da üçüncü bir şahıs hakkında konuştuğumu göstermek istediğimde fiillerin sonunu değiştirmek zorundayımdır. *Yani bir Rus geniş zamanda (present tense)* bu fiil sonlarını şöyle kullanır:

1. tekil şahıs	I know	ya znayu
2. tekil şahıs	You (one person) know	Ty znayesh
3. tekil şahıs	He (or she or it) knows	On znayet
1. çoğul şahıs	We know	My znayem
2. çoğul şahıs	You (several people) know	Vy znayete
3. çoğul şahıs	They know	Oni znayut

Türkçede ise şöyle yapılır:

1. tekil şahıs	I know	Biliyorum

2. tekil şahıs	You know	Biliyorsun
3. tekil şahıs	He, she, it knows	Biliyor
1. çoğul şahıs	We know	Biliyoruz
2. çoğul şahıs	You (çoğul) know	Biliyorsunuz
3. çoğul şahıs	They know	Biliyorlar

Fakat ben (I) ya da o (he veya she) kelimelerini kullanıyorsanız, fiilin sonundaki fazla eke ne gerek var? Güzel bir soru. Biz İngilizcede artık öyle yapmıyoruz. (Eski İngilizcede yapılıyordu.) Fakat Rusçada ya da Türkçede öyle yapmak zorundasınız. Çünkü dilin işlediği biçim odur.

Fiilin sonundaki ek konuşanın kim olduğunu göstermek zorundadır. Fiilin sonuna yanlış ek getirirseniz, sizi dinleyenin kafasını karıştırırsınız. Çünkü yanlış ek I vomit (kusuyorum) yerine you vomit (kusuyorsun) anlamına gelebilir. Bu fark önemlidir sizin için. Muhtemelen çalışacağınız birçok dil bu şekilde işlemektedir.

Fakat bir dakika, İngilizcede bile biz bir tane değişiklik yaptık. Özne "he" olduğu zaman fiilin sonuna birden bir "s" koyuyoruz. I know, you know diyebiliriz ama he knows demek zorundayız. Niye? Çünkü İngilizce böyle işliyor. Üçüncü tekil biçim "s" eki almak zorundadır. Üstelik bu s olmadan doğru kabul edilmez. Mutlaka, sonunda s olmadan da anlayabilirdiniz onu. "He go" fakat bu dil bu şekilde işlemiyor. Bu daha çok Tarzanca gibi görünüyor.

Birçok dilin hatta eski İngilizcenin bile kişileri belirtmek için fiillerin sonuna ek koymalarının bir nedeni vardır. Aslında I, you, he ya da her ne ise, bu zamirler olmaksızın da fiil sadece kendi başına da kullanılabilirdi.

Rusçada bugün bir tek "znayete" kelimesini kullanabilirsiniz. İkinci bir kelime "vy" (sen) demeksizin "znayete" "sen biliyorsun" anlamına -açık bir biçimde- gelir. İngilizce olmayan

fiil sonlarını dilden çıkarmadan Shakespeare'e hatta İncil'e bile göz atmak olanaksızdır. incil'de thou knowest whither goeth John gibi birçok ifadeler bulursunuz. Bunlar çok büyük problemler yaratmazlar bize. Bu yüzden yabancı dillerdeki fiillerin sonlarındaki ekler sizi rahatsız etmemelidir. Dilimiz yüzyıllarca önceden günümüze uzanan bir süreç içinde kendini basitleştirdi. Bu yüzden he, she, it, özneleri ile kullanılan eskiden kalma -s ekinden başka, böyle ekler yok artık İngilizcede.

Ama diğer bazı diller açısından İngilizce, onların olmadıkları durumlarda bu kez çok titizdir. Çincede Çinliler, one book, two book... many book derler. Biz İngilizcede, çoğul olduğunu göstermek için her bir kelimenin sonuna s koymak zorunda olduğumuz için Çinliler bize: "Two ve many kelimeleri zaten birden fazla kitap olduğunu gösterdiği halde niçin kelimenin sonuna gereksiz bir s koyuyorsunuz?" diye sorarlar.

Çinliler kendi açılarından haklı olabilirler ancak, dillerin gerektirdiği gibi mantıklı olmadığını hatırlamak zorundayız. Her dilin konuşanı, diğer insanların kendi dillerini konuşma biçimini mantıksız, karmaşık ve gereksiz bulur.

Arapça ve İbranicede you (sen) erkek ve kadın için iki ayrı sözcükle ifade edilir. Üstelik fiil sonundaki ekler de buna göre değişir. Bir İngiliz: "Bu tamamen gereksiz birşeydir. Sadece bir 'you' her ikisi içinde yeterli" diyebilirdi onlara. Kim haklı? Türkler, he, she, it için sadece bir kelime (o) kullanırlar. İngilizceye bakıp: "Niçin sadece bir sözcük üçünü de niteleyebileceği halde, bunlar için üç farklı sözcük kullanıyorsunuz?" derler. Japonlar ve Endonezyalılar kullandıkları fiillerle, zariflik ifade eden tabirleri aşamalarına göre ayırırlar.

Burada önemli olan şey bu gibi konular hakkında tartışarak zaman geçirmememiz gerektiğidir. Diller oldukları gibidir. Dildeki düşünme biçiminin dilden dile, ülkeden ülkeye nasıl

farklı olduğunu görmek ilginç birşeydir. Dillerin ne oldukları da budur aslında.

İşte bu yüzden yabancı dil çalışması kendi dilimiz hakkında olduğu gibi, yabancı kültürler hakkında da bizlere çok şey öğretir. O zamana kadar bize çok doğal gelen şeylerin aslında hiç doğal olmadığını ancak bizim onu o şekilde yaptığımızı ortaya çıkarır.

Önemli noktalar

1. Gramer, kelimeleri birbirine bağlayan onlara anlam kazandıran bir iskelettir.

2. Doğru gramer, güzel konuşmalar yapabilmekten çok, kelimeler arasındaki ilişkinin ne olduğunu açığa çıkarmak için yaratılmıştır. Bu yüzden grameri öğrenmek zorundayız.

3. Her dil kendi kesin ayrımlarını yaratır. Şunlara hazır olmanız gerekir:

a) Bizim İngilizcemizde olmayan farkları öğrenmeye,

b) Yabancı dillerde olmayıp sadece İngilizcede olan farkları unutmaya.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

EKLERİN SONU YOK

Bir önceki bölümde gramerin ne olduğu onu hiç çalışmadan -küçük çocuklar da dahil- nasıl bilebildiğimiz hakkında bilgi verdik. Her insanın kendi dilini doğal hissettiğini gördük. Özellikle fiillerin sonlarındaki ekler hakkında da bir parça konuştuk. Bu bölümde ekleri biraz daha yakından inceleyeceğiz. Özellikle, bazı dillerin isimlerin sonlarına nasıl ekler getirdiğine bakacağız.

İngilizce ile diğer diller arasındaki önemli farklardan birisi de diğer dillerin isim sonlarına birçok ekler yapmalarıdır. Hiç farkettiniz mi biz İngilizcede, anlamı vurgulamakta kelime sırasını çok katı uygularız. "The dog bites the cat" ve "The cat bites the dog" farklı anlamları içerir. Anadili İngilizce olan herkes bilir ki eğer cümledeki kelime sırasını değiştirirseniz, anlamı da değiştirirsiniz.

Ama bu diğer birçok dil için böyle değildir. Onlar anlamı vurgulamak ya da değiştirmekte kelime sonlarındaki ekleri

kullanırlar. Rusçada *dog bites cat* ile *cat bites dog* aynı anlamı verir.

Yani (*the cat got bitten*) ısırılan kedidir. Niçin? Çünkü Rusçada kelime sırası o kadar önemli değildir. Rusçada kimin özne kimin nesne olduğunu yani kimin "biter" (ısıran) kimin *bitee* (ısırılan) olduğunu belli etmek için isimlerin sonlarına ekler koymak zorunludur.

Nasıl? Rusçada vurgulanan sözcük cümlenin öznesi (yani bu cümlede "biter") olduğu zaman çoğu isim -a eki ile biter. O kelime (burada "bitee" yani ısırılan) cümlenin nesnesi haline geldiği zaman bazı isimlerde sondaki a, u olur. Bu yüzden "Koshka" (kedi) kelimesi anlam ısırandan ısırılana değiştiği zaman "koshku" olur. Aynı şekilde "sabaka" (köpek) anlam ısırılana doğru kaydığında sobaku haline gelir. Yani Rusçada kelime sırasının ne olduğu fark yaratmaz, anlam hâlâ aynı kalır. Rusça'da sobaka kusayet koshku (köpek ısırdı kediyi) ile koshku kusayet sobaka (kediyi ısırdı köpek) aynı anlamdadır. The dog bites the cat'tir. Fakat İngilizcede kimin ısırıldığı konusunda kelime sırası çok önemli bir fark yaratır.

Kuşkusuz hepiniz Rusçadaki gibi kelime sırasının önemli olmadığı dilleri çalışmayacaksınız. Ama dünyadaki birçok dil, kelime sonlarında, kimin kime ne yaptığını anlatmakta ekleri, işaretleri, kodları -adına ne derseniz deyin- kullanarak kendini ifade etmektedir. Diğer diller de bir dereceye kadar tüm Slav dilleri (Lehçe, Çekçe, Sırpça vb) Türkçe, Farsça ve daha zor olan yüzlercesi.

İngilizce, Fransızca ve İspanyolca isimlerdeki bu eklerden hemen hemen tamamen vazgeçti. Ama özne zamire -ismin yerini tutan kelimeler- dönüşürse durum farklıdır. İngilizcede biz özne ve nesne zamirler arasında bazı farklara sahibiz.

subject pronouns: I you he she it we they

object pronouns: me you him her it us them
Boy chases girl. (Kız erkeği izliyor.)
He chases her, dediğimiz halde,
He chases she diyemeyiz.

Biz burada yalnızca bir çeşit eki, nesnenin karşıtı olarak cümlenin öznesini belirtmekte kullanılan eki konu ettik.

Fakat birçok dilde bu ekler ya da "haller"den daha çok vardır. Diğer çok kullanılan hallerden biri iyelik halidir. Tahmin edebileceğiniz gibi bu ek iyeliği belli eden bir ektir. Alman, Slav ve Hint-Avrupa dillerinde (bazı nedenlerden dolayı Roman dilleri hariç) olduğu gibi biz de İngilizcede iyeliği belli etmek için ek kullanırız. İngilizcedeki ek 's (apostrophe eki) dir. The dog's bone, the bone of the dog demektir. The bone of the dog İspanyolca, Fransızca gibi Roman dillerinde iyeliği ifade etmenin tek biçimidir. Apostrophe (s) ile iyeliği belli eden kimi diller de, s'i diğer tarafa koymayı tercih ederler: The bone dog's (the bone of the dog = köpeğin kemiği.)

Yine bazı dillerde; isimlerin sonundaki ekler bizim İngilizcede kullandığımız "to", "from", "at" gibi edatların görevlerini görürler. Türkçe bu konuda iyi bir örnek olacak bize. Türkçedeki her isim aşağıdaki halleri alabilir.

ev = house
evin = of the house
eve = to the house
evi = the house (eylemin doğrudan nesnesi olarak)
evde = in the house
evden = from the house

Bu örneklerden gramer sözcüğünün gerçekte ne anlama geldiğini anlayabilirsiniz. Bunlarda doğru konuşmaya ilişkin

hiçbirşey yoktur. Ama anlamı doğrulama ile ilgilidir. Eğer burada gramer açısından yanlış bir ek kullanırsanız kimse sizi kaba diye nitelemez, basit söylemde anlaşılmaz olursunuz. Bu yüzden çalıştığımız dilin gramer kurallarına çok dikkat etmek zorundayız.

Çalıştığınız dil isimlerin sonuna ek almayan diller olabilir. (Örneğin Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Çince almaz.) Ama çoğu dil bunları kullanır. Bu ekleri doğru biçimde kullanmanın niçin bu kadar önemli olduğunu takdir etmeye çalışın.

Şimdi diyeceksiniz ki, bunların tümü ilginç olabilir ama aynı zamanda dili öğrenirken birçok iş açar başımıza. Evet haklısınız. Bir kez daha, farklı insanların tüm bu değişiklikleri nasıl farklı gördüklerini hatırlayın. Biz Almanca ya da Rusça grameri İngilizcede bize göre çok basit bir şekilde ifade ettiğimiz kelimeler arasındaki ilişkileri göstermek için bizi gereksiz yere zorlayan gramerler olarak görüyoruz.

Bir Çinli bizim İngilizce dilbilgisi kurallarını berbat birşey olarak düşünür. Bir kelimeyi çoğul yapmak için "s" eklediğimizi, he, she, it için farklı kelimelerimiz olduğunu, he'nin him'e, she'nin her'e dönüştüğünü, tüm fiilerimizin go'dan went'e, gone, goes, going vb değiştiğini söyleyerek yakınır. Çincede neredeyse hiç ek yoktur. Çince, anlamı değiştirmek için sadece yeni kelimeler kullanır. Belki de en verimli dildir.

Cümlelerin yüksek sesle tekrar edilmesi teyp vb materyal kullanımı bu alıştırmaların hepsi, müthiş bir fark meydana getirir dilinizde. Az önce Türkçede gösterdiğimiz gibi, sadece bir listeyi ezberlemenin hiç faydası yoktur. Birçok farklı cümle ve parçalarda ekleri kendi kendinize kullanarak duymak zorundasınız. Böylece bu cümleler neredeyse ikinci doğal diliniz olmaya başlayacak. Bu ekleri tam olarak anlayana kadar hiçbirşey, teyple sınıftaki alıştırmalar ve karşılıklı konuşmaların yerini tutamaz.

Eğer onları gerçekten anlamaz, kendinizi rahat hissetmezseniz en iyi şey bu olana kadar, ileriye gitmemektir. Bu hazmedilmemiş bir yemek gibidir. Daha sindirilmemiş büyük bir gramer diliminin üzerine daha fazla kural yerseniz bu, durumu iyice kötüleştirmekten başka bir işe yaramaz.

Önemli Noktalar

1. Gramer gerekli birşeydir. Çünkü bize kelimeler arasındaki ilişkinin ne olduğunu gramer söyler.
2. Birçok dil bizimkinin aksine kelimeler arasındaki gramer ilişkisini kelimelerin sonlarındaki ekler aracılığıyla ifade eder. Örneğin; kelimelerin sonundaki ekler bize, o kelimenin hareketin nesnesi mi öznesi mi olduğunu bildirir.
3. Diğer bazı ekler, iyelik, yerleşim bir yerden ya da bir yere doğru hareketi göstermekte kullanılır.
4. Bazı diller diğerlerinden daha fazla isimlerin sonunda da ekler kullanırlar. Rus bu işi çok sever. Alman bir nebze, İngiliz, Fransız ve Çinli neredeyse hiç kullanmaz.
5. Yanlış ek kullanmak yani kötü bir gramer işi karıştırır. Ya kelimelerin arasındaki ilişkiyi bulandırır ya da istem dışı anlam verilmesine yol açar.

ONİKİNCİ BÖLÜM

İSMİN CİNSİYETLERİ

Bu bölümün gramer üzerine son bölüm olacağına söz veriyorum. Problem: Gramer olayının üstesinden gelmedikçe bir dili öğrendim diyemezsiniz. Diğer önemli şey; bir yabancı dilin bilinmeyen sularına, haritasız, sığ ve derin yerler hakkında bilgimiz olmadan yelken açarken ne ile karşılacağımızı bize gramer gösterir.

Bu kez isimlerin cinslerini belirleme hakkında konuşacağız. Bu konuda bir boşluk var ki korkarım bunu dolduramayacağız.

Şu ya da bu nedenlerden dolayı neredeyse tüm Avrupa dillerinde, Fransızca, Almanca, İspanyolca, İtalyanca, Rusça dahil ve hatta Arapça ve İbranicede de bizim düşünme biçimimize göre açıklanması çok zor olan çok garip bir özellik vardır.

(Size önceki bölümlerde, diğer dillerdeki bazı garip (ya da ilginç) özellikleri açıklamaya çalışmıştım. Hiç değilse uygulanabilir ve kullanılabilir şeylerdi bunlar. Ama bu kez hiçbir yararlı açıklamam yok. Yaşam bu!)

yerine iki farklı kelime kullanıyor. Almancada -ondan geri kalmayarak- tam üç tane farklı the'ya sahip. "Der", "die" ve "das" olmak üzere. Rusçada "the"ya karşılık bir kelime yoktur. Ama yine de herhangi bir sıfata konan dişi, erkek ya da nötr'e karşılık gelen ekin isimle uyuştuğundan emin olmak zorundasınız.

Daha bitmedi! Hangi kelimenin hangi cinsiyetten olduğuna ilişkin bir mantık yoktur. Kelimenin anlamından onun dişi mi erkek mi olduğunu tahmin edemezsiniz. -Father, mother, boy, girl gibi kelimeler istisnadır- ama bunda bile bir garanti yoktur.

Beni suçlamayın. Kuralları ben icat etmedim. Ben sadece dil çalışmaya başladığınız zaman sizi neler bekliyor ona sizi hazırlamaya çalışıyorum. Canınızı sıkarak tekrar, Çinlilerin bu cinsiyet işini aptalca ve gereksiz bulduğunu söylüyorum. Daha önce, Çinlilerin (Türkler, İranlılar, Japonlarda) he, she ve it için sadece bir kelime kullanmayı çok yeterli bulduğundan söz etmiştim. Bu dillerde isimlere cinsiyet verme açmazı yoktur.

Tüm bunların cesaretinizi kırmasına izin vermeyin. Önce çok garip ya da berbat birşey olarak görünebilirler ama çok hızlı alışacaksınız. İyi haberler de var; bu dillerin çoğunda, kelimenin bittiği harfe göre cinsiyetin ne olduğunu, iyi bir yüzde ile tahmin edebileceğiniz bazı kurallar vardır.

Bu cinsiyet cenderesinden kurtulabilmenin tek yolu, ezberlemektir. Fakat yine de Fransızların dediği gibi vive la difference (yaşasın farklılık!) (Fransızcada difference, dişidir!)

Önemli noktalar

1. Avrupa dillerinin çoğu dildeki her kelimeyi kelimenin anlamından bağımsız olarak iki (dişi, erkek) ya da üç (dişi, er-

kek, nötr, cinsiyet sınıfına ayırırlar.

2. Kelimenin cinsiyeti kelimenin sonundaki eki etkiler.
3. Kelimeleri öğrendikçe, onların cinsiyetini de öğrenin.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PLATOLAR

Dili çalışmaya başladığınız zaman önce çok hızlı ilerlediğinizi hissedeceksiniz. Beş kelime bildiğiniz ve beş tane daha öğrendiğinizde kelime dağarcığınızı ikiye katlamış oluyorsunuz. Ne yazık ki, bu hızlı ilerleme duygusu sonsuza kadar sürmez. Yol boyunca plato dediğimiz aralar olacak. İlk plato, dilin başlangıç evresi ve tuhaflığı kaybolmaya başladığında gelir. Bu aşamada basit ama gerçek konuşmaları yapabilirsiniz. Hâlâ birçok şey vardır söylemek istediğiniz ama söyleyemezsiniz.

Cesaretiniz kırılmasın. Hiç kimse, sürekli gelişim gösteremez. Hepimiz zaman zaman yeni bir dil ya da başka birşey öğrendiğiniz zaman platolara geliriz. Üstelik, bir platoda geçirilen zaman, beyninizin o zamana kadar öğrenmiş olduğu şeyleri bilinçsizce birleştirdiği bir zamandır. (Bunu size söylememem gerekirdi: Bazan, kısa bir süre bile dili çalışmadığınız zamanda bile, dil beyninize girmeyi sürdürür. Böylece aslında, farkında olmadığınız halde ilerlemenizi sürdürüyorsunuz.)

Yine de yapabildiğiniz kadar çabuk bu platodan kurtulmak istersiniz. İşte sizi yine ileri doğru götürecek birkaç şey:

Eğer birşey için gerekli kelimeyi bilmiyorsanız, o kelime olmaksızın aynı şeyi benzer bir kelime ile ifade edin. Eğer o müziğe bayılır diyemiyorsanız, o müziği çok sever deyin. Eğer "kazadan kurtulmaya çalıştı" diyemezseniz, "arabasının diğer arabaya çarpmasını istemedi" deyin. Ne demek istediğinizi anlatmakta şaşırıp kaldıysanız, imge gücünüzü kullanın. Kızım Fransadayken, arabasının lastiği patlamıştı. Araba tamircisine telefonda durumu anlatırken, "patlak" kelimesinin Fransızcasını bilmediği için yerine, "lastik ölü" dedi. Evet, çok hoş değil ama tamirci meseleyi anladı. Kızım iletişim kurdu.

Kalıp ifadeleri ve cümleleri öğrenin. Konuşmanızı daha akıcı bir hale getirmekte ve dağarcığınızı genişletmekteki en iyi yol budur.

"What I want to say is.."

"Well, as you may know.."

"One thing that I want to mention is.."

"You know. It's interesting that.."

"Well, I don't really know, but.."

"It's interesting that you should ask that.."

"You know, I was thinking about that earlier.." gibi.

Kuşkusuz, bu kalıpları çok önemsemek istemezsiniz ama, konuşurken istenmeyen duraksamaları kaparlar ve size zaman kazandırırlar.

Önceki derslerinize ve kasetlerinize dönün!

Onları şimdi dinleyin. Şimdi ne kadar kolay bir biçimde onları tekrar ettiğinizi göreceksiniz. Bu tek başına sizi platodan kurtaramaz. Ama size ne kadar ilerlediğiniz duygusunu verecektir. Şaşıracaksınız.

O dille ilgili farklı kitaplara göz atın: Bir sürü şey bildiğinizi görünce çok memnun olacaksınız. O kitaplarda, sizin kita-

bınızda olmayan değişik bilgiler bulacaksınız. Buradan da ekstra şeyler öğrenebilirsiniz. Kimse sizi bu işe zorlamadığından hem daha kolay hem da daha eğlenceli olacak bu.

Bazı çocuk kitapları ve karikatür kitapları alın: Herşeyi anlamayacaksınız ama şimdi önemli değil bu. (Sırası gelmişken, çizgi roman türü bu kitapları anlamak hiç kolay değildir. Çünkü birçok argo ve deyimlerle doludurlar. Ama yine de birkaç şey öğrenip kullanabilirsiniz. Mutlaka işe yarar.)

Bir kitapçıya gidip, bir sözlük ve yolcu rehberi kitabı alın: Sadece güzel yeni bir sözlüğe sahip olmak sizi o dile daha çok yaklaştırır. Çizgi romanlarda bulduğunuz bazı kelimeleri arayın onda. Hepsini şimdi öğrenmek zorunda değilsiniz. Ama çalıştığınız bu dili somutlaştırmada size çok yardımcı olur. Üstelik, kendi kendinize, dersler dışında, önceden bazı kelimeleri ve ifadeleri öğrenirsiniz bu yolla, bu da çok güzel bir duygudur. Ders kitaplarınızda bunlara rastladığınız zaman, diğerlerinden ileride olursunuz.

Başlangıçta yabancı bir dil öğrenmenin çok eğlenceli olabileceğini söylemiştim. Muhtemelen eğlencenin ne zaman başlayacağını merak ediyorsunuz. Yanıt; şimdi. İşte, ilerlemenize yardımcı olacak ve aynı zamanda sizi eğlendirebilecek birkaç şey daha:

Radyonuzda kısa dalga istasyonunu açın. Çalıştığınız dilin yayını var mı kontrol edin. Duyduğunuzun çok küçük bir bölümünü anladığınızı görünce hayal kırıklığı yaşamayın. Çok fazla şeyler ummayın bu seviyede. Bu çok daha sonra, aniden herşey yerli yerine oturduğunda olabilecek birşeydir çünkü.

Yine de radyo dinlemek birkaç kelime yakalamak dili somutlaştırmanıza, pratikleştirmenize yardım eder.

Çalıştığınız dilin konuşulduğu ve sizin bunu duyabileceğiniz bakkal dükkanı gibi bir yere gidin; size tanıdık gelen bazı kelime ve ifadeleri seçmeye çalışın.

Uyarı: Anadilini konuşan bu insanların birbirlerine söylediklerini çok fazla anlayabileceğinizi ummayın. Bu tip bir konuşmanın tam kavranması çok sonra olacaktır.

O dille yapılmış filmlere gidin. Filmin orijinal olmasına dublaj olmamasına dikkat edin. Eğer İngilizce alt yazı varsa yine de zararı yok bunun. Tekrar size, bu noktada çok fazla anlamayacağınız gerçeğini hatırlatmak isterim. Yabancı bir fikri anlamak sesin çok net olmaması yüzünden bile aslında çok zordur. Bundan başka, filmlerde birçok argo sözcük ve deyimler vardır. (Hiç British İngilizcesi ile yapılmış bir filmde, anlamakta güçlük çektiğiniz oldu mu?) İşte bu yüzden yabancı bir filmi tam anlamıyla anlamak çok zordur.

Tabii bu, anlama çabasından sizin hiçbirşey elde etmeyeceğiniz anlamına gelmez. Eğer alt yazılara bakarken aynı şeyleri seste de yakalamaya çalışırsanız birçok şey öğrenebilirsiniz. Fakat unutmayın, sahnede söylenilen herşey alt yazılarda yazılmaz. Daha çok diyalogların özü verilir. Sadece, hareketleri, jestleri izlemek, sesleri dinlemek bile çalıştığınız dilin kültürünün nasıl birşey olduğu hakkında size birşeyler verecektir. Eğer çalıştığınız dille ilgili TV programları bulabilirseniz bunlar filmlerden daha iyidir. Çünkü TV'deki insanlar, filmlerdekilere göre daha çok ve doğrudan kameraya bakarak konuşurlar. İşlenen konular da daha açık konulardır.

Yabancı bir restorana gidin. Öğrenmeye çalıştığınız dilin konuşulduğu restoranlara gidin. Öğlen veya akşam yemekleri yiyin orada. Kendi başınıza bu bile dile ve ülkenin kültürüne sizi yaklaştıracaktır. Tabii, yediğiniz yemeklerin isimlerini öğrenmeniz gerekecek. Eğer orada çalışan garsonlar o dili konuşuyorlarsa, onlara yemeğinizi sipariş etmeye çalışın. Hiç değilse, "merhaba", "teşekkür ederim" deyin.

Hata yaparım diye korkmayın. Muhtemelen size yardımcı olacaklar hem de onların dilini konuşmaya çalışmanız karşı-

sında mutlu olacaklardır. Ben, böyle basit çabalarımdan dolayı çoğu kez özel servis ve ilgi almışımdır. (Bol bahşiş de bırakın bu arada!)

Yabancı gazete alın. Başlıklara göz atın ve kelimelerin anlamlarını çözüp çözemediğinizi kontrol edin. En çok ilginizi çeken spor, moda, iş her ne ise o bölümü açın. Yapabildiğiniz kadar çok okuyun ve bakın bakalım hiç değilse, haberlerin özünü anlayabiliyor musunuz? Eğer gereksinim duyarsanız sözlük kullanın. Er ya da geç, öğreneceğiniz yeni kelimeler mutlaka işe yarayacak.

Yabancı biri ile dilinizi deneyebileceğiniz fırsatları kaçırmayın: Tabii Çincenizi bir Koreli ile denerseniz pek bir işe yaramaz. Hangi dili öğreniyorsanız o dili anadili olarak konuşan insanları bulmaya çalışın. Onlara sadece birkaç şey bile söyleseniz bu çaba bile önemlidir.

Bir ay içinde kendiniz hakkında birşeyler anlatabilirsiniz onlara. Altı ay sonra da birçok şey.

Herşeyden önemlisi, bir platoda olduğunuz zaman bulabildiğiniz her fırsatı pratik yapmak için kullanın. Eğer çevrenizde anadilini konuşan insanlar bulamazsanız, bulabildiğiniz her fırsatta kendi kendinize konuşun. Yürüme, koşma, işe giderken araba sürme iyi fırsatlardır. Kendinize öyküler anlatın, ezberlediğiniz diyalogları tekrar edin ya da bir diyalog uydurun. Dilde yoğunlaşarak geçirilen birçok saatlik alıştırmanın en önemli bölümü bunlardır. Böylece dil aklınıza girmeye ve ikinci doğal diliniz olmaya başlar.

Yine zamanın sizin en büyük dostunuz olduğunu hatırlatırım. Harıl harıl çalışmayı sürdürürseniz, öyle hissetmeseniz bile mutlaka ilerleyeceksiniz.

Önemli noktalar

1. Er ya da geç bir platoya geleceksiniz. Bozmayın moralinizi. Zaman size yardım edecek.
2. Önceden öğrendiğiniz şeyleri toparlayarak, öğreniyor olduğunuz dilin konuşulduğu ülkenin kültürüne bir parça girerek bu plato'dan kendinizi kurtarabilirsiniz.
3. Pratik, pratik ve pratik yapın.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GERÇEKTEN NE KADAR UZAĞA GİDEBİLİRİM?

Dil tıpkı bir okyanus gibidir. Sonsuza gidermiş gibi görünür. Gerçekten de öyledir. Dilde ne kadar uzağa gideceğiniz amaçlarınıza bağlıdır. Size doğruyu söylemek zorundayım; yabancı bir dilde yeterli ve tamamen akıcı olabilmek yıllar süren bir çalışmanın sonucu olabilir. Yabancı bir dilde anlaşılmak için akıcı bir şekilde konuşmak zorunda değilsiniz. Bu iyi haberdir. Hatta okulda sadece bir kurs alsanız ya da tatil ve ya iş için denizaşırı ülkelere seyahat etmeden önce iki hafta yolcu rehberini çalışsanız ne kadar ilerlediğinizi şaşkınlıkla görürsünüz.

Farkında olmanız gereken dil öğrenmekte bilinmesi gereken bazı pratik gerçekler de var. Dildeki bazı durumlar, sizin de ileride karşılaşabileceğiniz gibi diğerlerinden daha zordur. Örneğin bir kişi ile birebir karşılıklı konuşmak, her zaman bir grup içindeki konuşmadan çok daha kolaydır. Niçin? Çünkü, sadece siz ve karşınızdaki kişi ile konuşurken konuşma üze-

rindeki kontrolünüz daha iyidir.

Tekrar tekrar çalıştığınız konular ve belirli konuşmalar üzerinde daha rahat olduğunuzu göreceksiniz. Özellikle, neredesiniz? Ne zamandır Moğolca çalışıyorsunuz? Pakistan'ı seviyor musunuz? gibi temel konularda soruyu anlayıp anlamadığınızdan tam olarak emin olmadığınız zaman bile, sorunun ne olduğunu genellikle tahmin edebilirsiniz. Buna umduğunuz cevabı da verin.

Yabancılarla yapacağınız diyaloglarda bir parça tahmin yapmak zorunda olmaya da kendinizi hazırlayın. Bazen bir soru içinde bir ya da iki kelimeden fazlasını yakalayamayabilirsiniz. Konuşma çok hızlı olabilir. Ya da bilmediğiniz kelimeler olabilir içinde. Bu gibi durumlarda, anlamadığınızı ve konuşmanın tekrar edilmesini istemek durumunda kalabileceğinizi gözönünde tutun. Ya da anlamadığınızı belli etmeden, kişinin ne demek istediğini tahmin edin.

Genellikle en iyi şey anlamadığınızı kabul etmektir. Bazen kendinizi çok beceriksiz hissetmeyecek kadar bir iki tekrar yaptırabilirsiniz. Eğer yanlış tahmin ederseniz canınız sıkılabilir:

"Ne zamandır Cakarta'da bulunuyorsunuz Mr. Smith?"

"Evet ben de öyle yaparım!"

"Akşam yemeğinden önce elektronik fabrikasını ziyaret etmek ister misiniz?"

"Hayır. Teşekkür ederim. Ben öğle yemeğini yemiştim gibi."

Genellikle, bir yabancı eğer sizin onların dilinizi anadil olarak konuşamadığınızı biliyorsa ağır ve temiz bir biçimde konuşmaya çalışır. Bu çok büyük bir yardımdır. Sizi daha güzel bir havaya sokar ve dikkatlice dinlemenizi sağlar.

Eğer sadece bir kişi ile konuşuyorsanız, konuşmanın seyrini elinizde tutmaya çalışın. Yoksa, umulmadık dönüşlerle si-

zin için anlaşılmaz bir hale gelebilir.

İçtenlikle söylemek gerekirse, dilin bu hazırlık aşamasında, her zaman bir tahmin etme payı olacak. Herşeyi yakalayacak kadar kelime bilmiyorsunuz. Konuşmaları yönetmek için aklınıza güvenmek zorunda kalacaksınız.

Tartıştığınız konuyu bildiğiniz zaman bir dereceye kadar daha rahat olacaksınız. Ama konuşmacı aniden konuyu değiştirirse, yeni konuya nereden geçildiğini izlemek için tekrar çok dikkatli dinlemek zorunda kalabilirsiniz. Konuyu yakalar yakalamaz, hemen sonra neler gelebileceğini artık yine tahmin edebileceksiniz.

Gerçekçi amaçlar belirleyin. Anadili konuşan biri gibi olmayı ummayın. Anadilini konuşan bir kimse, o dili konuşarak büyümüş bir kişidir.

O, dilin tüm özelliklerini; argo, bebek sözleri, şakalar, cinaslar, şiir, resmi dil, reklam spotları, meşhur edebi alıntılar, kısaca dille ilgili herşeyi bilir. Sadece, yıllar boyunca yabancı bir ülkede yaşarsanız ancak o zaman anadilini konuşan bir insanın seviyesine hemen hemen ulaşabilirsiniz.

Anadilini konuşan biri kadar olmak zorunda değilsiniz bu iyi haber sizin için. Tüm yaşamınızı o ülkede geçirmiş, orada büyümüş biri olmaya da çalışmıyorsunuz. Siz günlük konuşmalar üzerinde ya da mesleki veya kişisel açıdan ilgilendiğiniz konularla ilgili dilde iletişim kurmak için yeterli bir seviyeye gelmeye çalışıyorsunuz.

Dilde ne kadar yeterli olmak istediğinize ve bu çabaya ne kadar zaman ayırabileceğinize karar vermelisiniz. Dilin içine girdikçe, onu daha çok sevebilir ve daha çok zaman ayırabilirsiniz. Bu çok iyi birşey olur sizin için. Eğer denizaşırı ülkelerde yaşıyorsanız, dili duymak ve konuşmak için daha fazla şansınız olur.

Sonuç olarak, ilerleme kaydetmek için yapılması gereken

en önemli şey pratik yapmaktır. Eski espriyi hatırlayın: "Afedersiniz, Carnegie Hall'a nasıl gidebilirim?" "Pratikle dostum!"

Dil yolculuğunuza çıkarken size birkaç uyarı daha: Dışarıda, sınıfta dili konuştuğunuz gibi konuşamayacaksınız. İşte gözönünde bulundurmanız gereken bazı şeyler:

Yerel şivelere dikkat edin: Amerika'da bizim birçok aksana sahip olduğumuzu biliyorsunuz: Brooklyn, Boston, NewJersey, Virginia, Tennesse, Texas Iowa vb. Tabii, yabancı ülkeler de böyledir. Küçük ülkeler bile şaşırtacak derecede, bölgesel aksanların bir karışımına sahiptir. İngiltere'de bizden çok, kilometre kareye birçok farklı şive düşmektedir.

Hiç kimse, öğretmeniniz, teybiniz ya da bir radyo spikeri gibi konuşmayacak sizinle. Buna hazır olun. Budala tiplerden, makineli tüfek gibi konuşanlara, mır mır lafı geveleyenlerden kekemelere kadar birçok insanla karşılacaksınız. Birçok dilde güçlü bölgesel aksanlar vardır. Başlangıçta çok zor anlaşılır bunlar. Fakat zamanla, kulağınız bölgesel aksanlara alışmaya ve bir az daha işin havasına girmeye başladıkça daha iyi bir düzeye gelirsiniz. Örneğin konuştuğunuz kişinin, Güney Fransa'dan ve İtalya'nın kuzeyinden olduğunu söyleyebileceksiniz.

Telefonla konuşun. Er ya da geç bir gün telefona yanıt vermek ya da birisine telefon etmek zorunda kalacaksınız. En kötüsüne hazırlayın kendinizi. En kötüsü nedir biliyor musunuz? Konuştuğunuz kişinin ağzını göremezsiniz.

Belki farketmeyebilirsiniz ama, konuşan insanları dinlerken gözlerimizle onları izleriz aynı zamanda. Neredeyse dudak okuruz. Özellikle yabancı bir dili konuşan insanı anlamakta zorluk çektiğimiz zaman. Telefonda tabii ki bunu yapamayız, konuşmacının ağzını göremediğimiz için. Ondan da önemlisi telefondaki ses yüz yüze yapılan konuşmada olduğu gibi te-

miz değildir. Herkes müthiş hızlı konuşuyormuş gibi gelir telefonda.

Espriler de var. Dil öğrenme deneyiminde bulunmuş herhangi biri, hazırlık düzeyinde dili öğrenen biri için espri alanının ani bir ölüm bölgesi olduğunu söyleyebilir. Problem, espri veya şakaların, anlatılan öykü içinde, ani ters köşeler ve kelime oyunlarıyla yapılıyor olmasında yatar. Bu sizin en az hazırlıklı olduğunuz alandır.

Bu çıkmazdan tatmin edici bir şekilde çıkacak bir yolu asla bulamamışımdır. Ben genellikle, karşımdaki kişinin öyküsünün vurucu noktasına gelmesini bekler, buradan sonuç çıkarmaya çalışırım.

Ne olursa olsun bir şakaya gülebilirsiniz. Ama ben çoğu kez daha espri ortaya çıkmadan güldüğümü keşfetmişimdir. Ya da, espri bitmiş ben hâlâ gülecek birşey bekliyorumdur. Bundan da anlaşıldığı gibi, espriler genellikle kötü haberdir sizin için. Ama o dilde ustalaştıkça size kendilerini, çalıştığınız dilin konuşulduğu ülkelerin kültür ve yaşam biçimine dalmanızı sağlayan eşsiz araçlar olarak sunar.

Küfür etmeyin: Her dilde küfür sözcükleri vardır. Büyüyen her çocuk, kendi başlarına önemli olmayan ama onları kullandıkları çevre içinde önem kazanan bu sözleri çok hızlı öğrenir. Dışarıda arkadaşlarınızla ya da kendi yaşınızdaki akranlarınızla olduğunuz zaman, ara sıra kullandığınız bu sözleri, çocuklarınızın ya da anne babanızın yanında kullanmaktan kaçınırsınız.

Aynı şey yabancı bir dil için de fazlasıyla geçerli. Öğretmeniniz ya da yabancı bir arkadaşınız size bazı seçme küfürler öğretebilir ve onları bazı gerekli durumlarda kullanabilirsiniz. Belki bazı İngilizceyi çok iyi bilmeyen yabancıların ettikleri küfürleri duymuşsunuzdur. Genellikle bu küfürler dehşet gelir insana.

Siz o sözleri binlerce kez duymuşsunuzdur aslında ama onlar yanlış durumlarda kullanırlar bunları ya da o kelimenin etkisini tam anlamamışlardır. Unutmayın ki küfürler arasında bir aşama çizgisi vardır. Hangi kelime hangisinden daha kötüdür bu, sadece dili çok iyi bilen birisinin karar verebileceği birşeydir. Tam olarak hangi sözü ne zaman ve kimin için kullanabileceğinizi bilmek epey zaman alan birşeydir. En iyisi, onları tam bilene kadar hiç kullanmayın.

İlk dilinizi öğrenmekte çok iyi bir deneyim geçirirseniz belki diğer bir dil öğrenmeye girişebilirsiniz. Eğer bunu yaparsanız, yeni bir dil öğrenmenin artık daha kolay olduğunu göreceksiniz. Dilin nasıl işlediğini artık yakından biliyorsunuz. Onları daha iyi hatırlamanıza yardım edecek, kelimelerin aralarındaki benzerlikleri daha çabuk farkedebilirsiniz. Dil çalışmanın "numaralarını" daha iyi biliyorsunuz artık.

Bu kitap işte bunlar hakkındaydı. Birçok dili çalışırken kullandığım ve öğrendiğim yöntemi sizlere göstermek istedim.

Eğer başardıysam şimdi, yabancı bir dil çalışmaya başlarken ne umacağınız bu, işe nasıl yaklaşacağınız hakkında iyi bir fikir edinmiş olmanız gerekir.

Son olarak, benim, yeni bir dil öğrenmek ile kazandığım coşkuların birazını da size aktarabildiğimi umuyorum. Eski bir Çin atasözü; "Bir dil bir insan, iki dil iki insan" der. Gerçekten de yeni bir dil öğrendiğiniz zaman, yeni bir kültürle, herşeye yeni bir gözle bakan yeni bir insan haline gelirsiniz. Dünyaya bakış açınız değişir.

Öyleyse, iyi şanslar. Kendinizi çalışırken eğlendirmeyi de unutmayın.

ÖZEL BÖLÜM

TEK BAŞINA İLERLEME

Kendi kendinize bir dil öğrenebilir misiniz? Evet, gerçekten öğrenebilirsiniz. Kolay değil ama kesinlikle de yapılabilir birşey. Ben kendi kendime birçoğunu öğrendim.

Eğer kendi başınıza bir dil öğrenmek konusunda ciddi iseniz, o zaman bu kitap sizin için önemli bir kitaptır. Size sadece özel bir öğretmenin gösterebileceği birçok ipucunu içeriyor. Haydi, karşılaşabileceğiniz bazı sorunları nasıl çözebileceğiniz hakkında biraz konuşalım.

Motivasyon problemi

Açıkça, kendi kendinize dil öğrenmeyi istediğinize göre zaten bir parça motivasyonunuz var demektir. Ne istediğinizi açık seçik biliyorsunuz. Ya yabancı bir ülkeye seyahat etmeyi ya orada yaşamayı düşünüyorsunuz. Ya da dil öğrenmek farklı şeyler ifade ediyor sizin için. Belki de sadece entellektüel merakınız yüzünden dil çalışıyorsunuz.

Bir platoda kaldığınız zaman neler yapmanız gerektiğini anlatan bölüm özellikle işe yarayacak. Çalışma isteğinizi sağlamakta ekstra yardıma gereksinim duyacaksınız. Yani; yabancı, arkadaş, film, yiyecek, müzik, kitaplar, çizgi romanlar, radyo yayınları vb. şeyler özellikle size faydalı olacaklar.

Dille ilgili nitelikli malzemeler bulmanız gerekir

İyi materyaller her zaman yardımcıdır ama eğer bir öğretmeniniz yoksa onlar zorunludur. İyi kitaplar bulmak için -özellikle daha önce o dili hiç çalışmamışsanız- birine danışın. Kasetleri ile birlikte temin edebileceğiniz birçok meşhur okula ait kitaplar bulabilirsiniz.

Birkaç farklı kitap almalısınız

Bu size birçok yönden yardımcı olur. Size tam anlamıyla bilmediğiniz konularda açıklama yapan birçok kitabınız olmuş olacak. Her dil kitabında kuvvetli ve zayıf taraflar vardır. Bu yüzden eğer birden çok kitabınız olursa, aynı konulardaki farklı görüş ve açıklamalardan en fazla verimi alabilirsiniz.

Buna ek olarak, monotonluğu değiştirmek için diğer kitaba geçerseniz, nefes aldığınızı hissedeceksiniz. Birinden anlayamazsanız ötekini deneyin.

Kendi kendinize ilerlemede en önemli unsurlardan birisi de teyp kasetleridir

Bu kasetleri piyasadan satın alabilir ya da o dili anadil seviyesinde konuşan birinden sizin için yapmasını isteyebilirsiniz. Eğer kendi başınıza ilerlemek istiyorsanız, kasetsiz bu işi asla yapamazsınız.

O dili anadil seviyesinde konuşan (ya da bizzat anadili olan) konuşmacılar bulun

Eğer bir öğretmeniniz yoksa mutlaka bu dili konuşan insanlarla bağlantı kurmak zorundasınız. Eğer bir üniversitenin yakınında yaşıyorsanız gidip ilgili dil bölümünü sorun. Civarda, onlara İngilizce öğretmeniz karşılığında bedava, ya da küçük bir ücret karşılığında size yardım etmeye istekli yabancı öğrenciler olup olmadığını muhtemelen söyleyeceklerdir.

Eğer böyle bir öğrenci bulabilirseniz en iyisi budur. Çünkü ilgilendiğiniz kültür ve dil hakkında merak ettiğiniz şeyleri öğrenme fırsatını verir size.

Eğer bir üniversite yakınında değilseniz kiliselere veya ilgilendiğiniz ülkenin dinsel topluluklarına ulaşmaya çalışın. Bakkal veya marketlere anadili konuşan insanlar bulmak için gidin. Hatta, böyle biri aradığınızı bildiren küçük ilanlar asın oralara. Unutmayın, böyle bir kimse sadece dili canlı ve neşeli bir hale getirmeye değil, sizin karşılaşabileceğiniz problemleri çözmeye de yardım edecektir. Gerçek bir dost bile kazanabilirsiniz bu yolla.

Dili sadece okuma düzeyinde öğrenmeyi, konuşmayı ve konuşulanı anlamayı istemeyebilirsiniz. Bu genellikle insanların sadece dili bir araştırma aracı olarak kullanmayı istedikleri durumdur.

Ben bunu, birçok eğlencenin ve eğer kendinizi sadece okumak ile sınırlarsanız asla elde edemeyeceğiniz özel deneyimlerin kaçırılması olarak yorumluyorum. Sadece okumayı öğrenmek de zordur. Bu yolla da dilin içinde barındırdığı zihni faaliyetleri ve kültürü öğrenebilirsiniz. Ama sadece dili okuyarak anlamayla ilgili olsanız bile o dilde düşünebilmeyi öğrenmek yine de önemlidir. Okurken çevirmek zorunda olmadığınızı bir kez daha hatırlayın. Çeviri hem zaman tüketen birşey hem de yetersizdir. Aracı kullanmayan, doğrudan dilden beyninizdeki kavramlara ulaşacak şekilde, aynı o dili anadili olarak konuşanların okuyabileceği şekilde sizin de okumanız gerekir.

Bu yüzden, yeni dilinizdeki düşünme işini hızlandırmak için bu kasetlerle bir parça zaman geçirmek hâlâ çok önemlidir. Mutlaka yüksek sesle okuyun ve okuduğunuz şeyi çevirmeksizin anlamaya çalışın. Eğer çevirirseniz asla çalıştığınız dilde iyi bir okuyucu olamazsınız.

Eğer sadece okuma ile ilgiliyseniz, okuduğunuz sıradan okuma kitaplarına ek olarak, okurken size uygulama olanağı verecek şekilde derecelendirilmiş okuma parçaları ve kelime dağarcığına sahip bir okutma kitabı alın. Böyle bir kitabın alternatifi yoktur. Piyasada çok iyi okutma kitapları vardır bugün. Özellikle Birleşik Devletler, Yabancı Servis Enstitüsü'nün çıkardıklarını öneriyorum. Bunları Birleşik Devletler Basım Bürosu'ndan elde edebilirsiniz.

Bu kitapların en iyi özelliği, her düzeyde bildiğiniz kelimelerle yazılmış birçok "kontrollü" parçalardan oluşması. Çalıştığınız parçaları birçok kez tekrar ederek gayet iyi bir şekilde, okuma işinde rahat bir duruma bu yolla gelebilirsiniz. Ama bu kitaplar size öğrendiğiniz şeyleri pekiştirme ve daha önemlisi bunları pratikte deneme şansını vermez. Ben, farklı koşullarda aynı şeyleri tekrar edebilme fırsatını bu kitapta da bulduğum için bu okutma kitaplarından her fırsatta edinmeye bakarım.

Kendi kendinize dili öğrenememeniz için hiçbir neden yok. Bu çok meydan okuyan ağır ama heyecanlı bir iş. Motivasyonunuzu sürdürmekte ortaya çıkan problemleri çözmek iyi, nitelikli kitaplara ulaşabilmek için aşırı dikkat göstermeniz gerekecek.

Anadili konuşan birisiyle ilişki kurmanız da şart. Ama kendi kendinize çalıştığınız zaman bu işi niçin yaptığınızı tam olarak biliyorsunuz. Kendinizi daha zora itebilirsiniz. Kendinizin en sert eleştirmeni olun ki, başarının ödüllerini kazanabilesiniz.

Bu kitabı "bir safari'ye nasıl gidilir" kitabı gibi düşünün. Ama yine de ben sizi safariye filan götürmeyeceğim. Gerçek rehberiniz sınıfta sizi bekliyor. Ama size bir safariye gitmenin nasıl birşey olduğunu, mümkün olan en iyi biçimde ona nasıl hazırlanabileceğinizi söyleyebilirim.

Şimdi önemli bir deneyime girişmek üzeresiniz. Yeni bir halkın aklına ve kültürüne giden bir safari. Hem de daha önce hiç yapmadığınız bir biçimde.

Bon Voyage!

Gote Reise!

Shchastlirogo poti!

Yi lu ping an!

Rihla Sa'ida!

Yolunuz açık olsun!

Diğer bir deyişle Have a good trip!

ISBN 975-7112-88-7

9 789757 112884

avesta